

Besøksstrategi Oppdal

- et pilotprosjekt i samarbeid med Trøndelag fylkeskommune

En ekstra takk til:

Lokale og eksterne aktører som har bidratt med erfaringer og kunnskap inn i arbeidet med Besøksstrategien for Oppdal.

Våre støttespillere; Oppdalsbanken, SpareBank 1 SMN & Gjensidige Oppdal-Rennebu.

Arkitektkontoret Pir II for deres bidrag med innovative perspektiver og metoder.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	7
Kapittel 1. Bakgrunn	12
Forankring og organisering	13
Kapittel 2. Rammeverk	16
Hva er besøksforvaltning	16
Hva er en besøksstrategi	17
Bred verdiskaping som rammeverk	18
Kapittel 3. Målsettinger	20
Visjon	20
Hovedmål	20
Kapittel 4. Føringer	21
Internasjonale føringer	21
Nasjonale føringer	22
Regionale og lokale føringer	23
Samfunnstrender	25
Kapittel 5. Reisemålet Oppdal	26
Kapittel 6. Folket har medvirket	30
Kapittel 7. Kartlegging	33
Kulturelle verdier	34
Naturverdier	38
Sosiale verdier	40
Økonomiske verdier	44
Opplevelseskvaliteter	48
Avslutning kartlegging	54

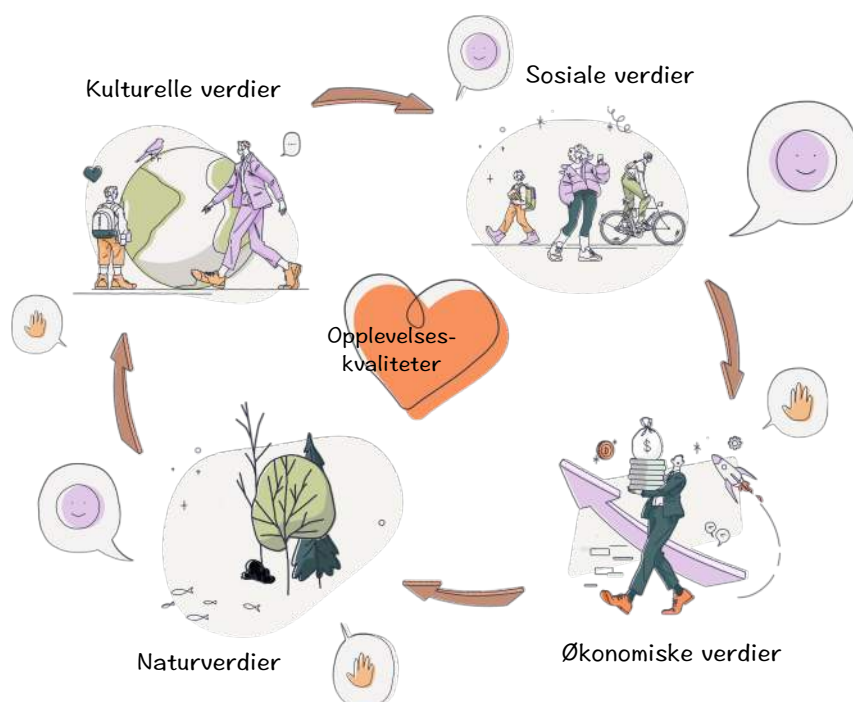
Kapittel 8. Satsingsområder mot 2035.....	55
Satsingsområde: Samarbeidskultur	57
Satsingsområde: Verdiforvaltning.....	60
Satsingsområde: Omstillingsevne	63
Satsingsområde: Opplevelsesutvikling	65
Kapittel 9. Anbefalinger	67
Begrepsoversikt.....	71
Vedlegg 1. Tiltak	76
Vedlegg 2. Metodebeskrivelse	84

Sammendrag

Bakgrunn

Trøndelag fylkeskommune har valgt Oppdal som pilotkommune i Trøndelag for å teste besøksstrategi som verktøy for steds- og reisemålsutvikling. Oppdal kommune er eier av prosjektet, og har sammen med Oppdal Næringsforening utarbeidet en besøksstrategi for Oppdal. Nasjonalparken Næringshage har vært prosessleder for arbeidet.

Besøksstrategien for Oppdal skal være en driver for bærekraftig steds- og reisemålsutvikling frem mot 2035. Langsiktig planlegging og tilrettelegging skal sikre verdiskaping og forutsigbarhet for næring, kommune, frivillighet, innbyggere og besøkende. Besøksstrategien skal ivareta og styrke kulturelle, naturmessige, sosiale og økonomiske verdier samt opplevelseskvaliteter.

Illustrasjonen viser hvilke verdier og kvaliteter som skal hensynstas i en besøksstrategi. Et premiss for utviklingen er at en type verdiskaping ikke skal gå på bekostning av en annen, eller bidra til å svekke den totale verdiskapingen.

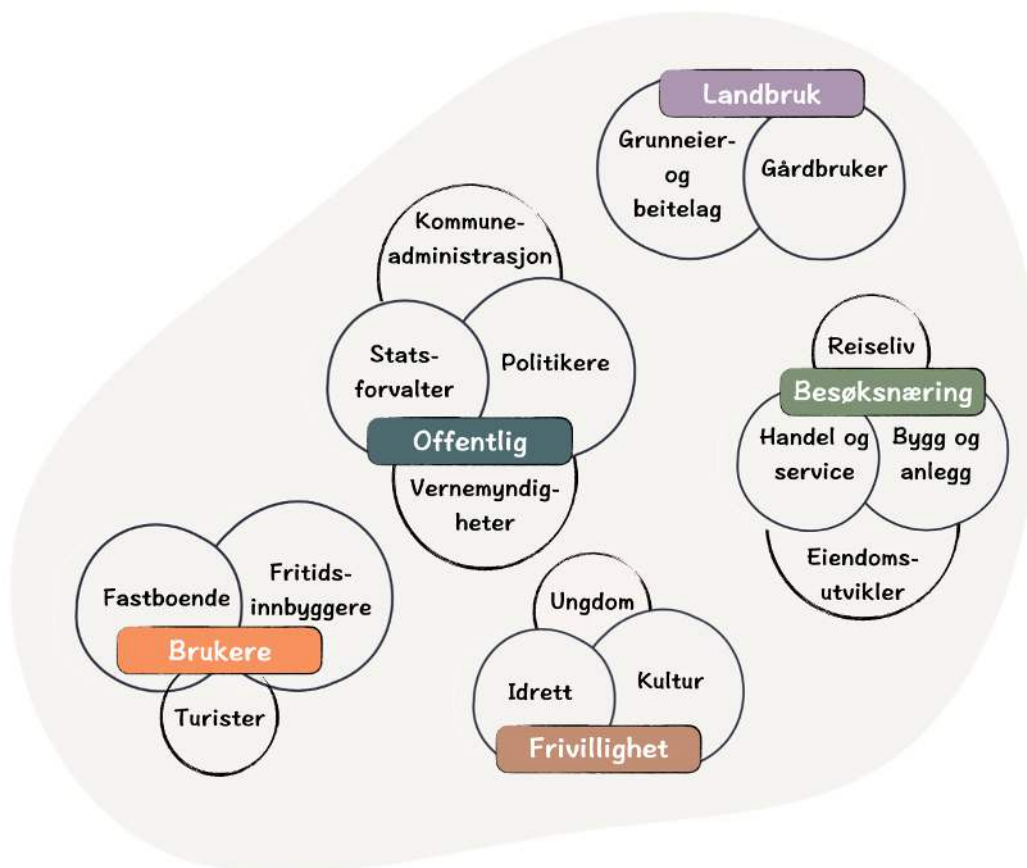
Besøksstrategien kan også benyttes som et kunnskapsgrunnlag inn i kommunale strategi- og planprosesser.

Prosess

Arbeidet med besøksstrategien gir en arena for dialog mellom mange aktører. Oppdal har kartlagt ulike interesser, oppfatninger og behov, for deretter å finne løsninger på felles utfordringer og avdekke nye muligheter.

I arbeidet har en bred aktørgruppe blitt involvert. Aktører fra besøksnæring, frivillighet, landbruk, fritidsinnbyggere og det offentlige har deltatt i arbeidet med å utforme besøksstrategien.

Strategien er basert på et enormt engasjement fra oppdalingene og besøkende (bidragsytere). Til sammen er 1.200 arbeidstimer lagt ned på fysiske arbeidsmøter. I

tillegg har det kommet 1.189 digitale innspill. Bidragsyterne har i prosjektperioden arbeidet med fem tema:

- I. Verdier og kvaliteter (kartlegging)
- II. utfordringer (kartlegging)
- III. Ambisjoner og mål
- IV. Roller, ansvar og tiltak
- V. Prioritering

Satsningsområder

Når reisemålet Oppdal retter blikket frem mot 2035 skisseres en fremtid med ambisjoner og målsetninger på vegne av et helt samfunn. Fundamentet for utviklingen er verdiene og utfordringene som bidragsyterne har gitt innspill på i prosjektet.

Bidragsyterne har videre uttrykket sine meninger om hvilke ambisjoner og målsetninger reisemålet Oppdal bør sette seg. Innspillene er formulert som fremtidsbilder og videre strukturert i fire satsningsområder frem mot 2035:

Samarbeidskultur: Det er etablert et sterkt samarbeidsorgan for aktører i besøksnæringen som fremmer en ønsket reisemålsutvikling. Samarbeidet er organisert i en reisemålsledelse som består av representanter fra kommune, besøksnæring, landbruksorganisasjoner og frivillighet. En viktig oppgave for reisemålsledelsen er å se næringsutvikling, besøksforvaltning og lokalsamfunnsutvikling i sammenheng. Reisemålsledelsen definerer, samordner og organiserer utviklingen. Den lokale modellen for fellesgoder er videreutviklet og forsterket med nasjonale besøksbidrag.

Verdiforvaltning: Oppdal er Norges mest bærekraftige fritidsboligkommune, hvor det er vist en kollektiv vilje til å bevare og styrke naturverdiene. Oppdal kommune har utformet en fritidsboligveileder. Veilederen sikrer at fritidsboligutviklingen ikke kommer i konflikt med lokalsamfunn, natur- og kulturverdier. Samtidig stimulerer veilederen til forutsigbar aktivitet i næringslivet. Oppdal sentrum er fortsatt en attraktiv bygdeby hvor det tilrettelegges for økonomisk-, sosial og kulturell verdiskaping. Posisjonen som et regionsenter er fremdeles sterk. Friluftsområdene i bygda er kartlagt og utviklet for å tåle ulik ferdsel og bruk. Det er lav terskel for å styre tilrettelegging og markedsføring av friluftsområder som bør skånes.

Omstillingsevne: I Oppdal har en lykkes med å bli et lavutslippssamfunn takket være et offensivt samarbeid mellom kommune og næringsliv. Regionale og nasjonale kunnskapsmiljø har bistått Oppdal i forståelsen av hva det grønne skiftet innebærer av muligheter. Dette har fremmet innovasjon, økonomisk utvikling og bidratt til å løse de komplekse samfunnsutfordringene. Oppdal har et innovativt næringsliv som tiltrekker seg morgendagens arbeidskraft, det resulterer i stabilt innbyggertall. Den grønne omstillingen tiltrekker seg investorer på utkikk etter bærekraftige prosjekt, og bidrar til å forsterke både omstillingstakten og attraktiviteten til det lokale næringslivet.

Opplevelsesutvikling: Det er lagt ned en stor innsats for å styrke opplevelseskvalitetene, både med tanke på opplevelser for fastboende og besøkende. Det er satset på lokal kompetanseutvikling og erfaringsutveksling. Takket være reisemålsledelsen har Oppdal fått en felles retning for utviklingen av tjenester og produkter. Gjennom målrettet arbeid har produktene ski, sykkel og vandring nådd et nytt nivå. Det er etablert flere tjenester og arrangementer som forsterker satsingene. Lokalbefolkningen verdsetter impulsene og verdiene gjestene bringer med seg til bygda, og de besøkende føler seg velkommen. Spesielt er fritidsinnbyggerne gode ambassadører, og stolte formidlere av verdiene og kvalitetene reisemålet er tuftet på.

Anbefalinger

Når Oppdal starter arbeidet med å iverksette besøksstrategien vil det kreve stor innsats og motivasjon fra flere aktører. Dette er et langsiktig arbeid, ved tålmodig og kontinuerlig arbeid vil en over tid oppnå gode resultater.

Forankring: Det anbefales at Oppdal kommune og Oppdal Næringsforening sikrer at strategien og arbeidet som startes blir godt kjent. Identifiser hvilke aktører som er sentrale for å kunne lykkes i utviklingsarbeidet. En forutsetning er at det avsettes ressurser til det operative arbeidet, samtidig er det avgjørende at øvrige aktører bidrar positivt i form av konstruktive tilbakemeldinger og ønsker om at Oppdal skal lykkes i sitt arbeid.

Finansiering og organisering: God organisering og finansiering er viktig for å sikre resultater. Det anbefales at Oppdal er offensiv og søker om status som nasjonal pilot for besøksbidrag og reisemålsledelse. Kommunen må definere reisemålsutvikling som en kjerneoppgave, og besøksnæringen må finne en funksjonell organisering som frigjør tid og ressurser til å kunne jobbe med strategien. Det understrekes viktigheten av å arbeide på tvers av private, offentlige og frivillige aktører.

Handling og kommunikasjon: Det anbefales at reisemålsledelsen sorterer og prioriterer foreslåtte tiltak. Det oppfordres til å sikre noen tidlige og tydelige seire for å fremme eierskapet og engasjement. Det vil videre være avgjørende å legge en god plan for hvordan Oppdal skal gjennomføre og kommunisere tiltakene.

Kunnskapsdrevet utvikling: Det vil alltid være behov for å innhente ytterligere kunnskap om enkelte tema for å sikre gode beslutninger knyttet til detaljer om videre utvikling. Det oppfordres til å søke mer kunnskap før en prioriterer tiltak.

Regionale- og nasjonale utviklingstrekk: Aktører og prosesser utenfor lokalsamfunnet vil i tiden fremover ha innvirkning på hvilken utvikling Oppdal kan få til. Det kan være politiske prosesser og beslutninger i fylkeskommune, regjering og Stortinget, og makrotrender i markedet. Er Oppdal oppmerksomme på disse, er det gode sjanser for å få drahjelp utenfra.

Evaluerer og tilpasse: Det vil være nødvendig å løpende evaluere og tilpasse besøksstrategien. Det lokale arbeidet vil avhenge av lokale ressurser, behov og prioriteringer, og må tilpasses deretter.

Kapittel 1.

Bakgrunn

Det er viktig å finne en felles retning for utviklingen av reisemålet Oppdal. Overordnet kan en si at reisemålsutviklingen berører alle i Oppdal. Valgene som tas skal bidra til stedsutvikling, bolyst, sysselsetting og verdiskaping. Samtidig skal utviklingen sørge for at lokale verdier og kvalitetene ikke ødelegges når nye generasjoner skal finne Oppdal som et attraktivt lokalsamfunn eller reisemål.

For å fremme en positiv utvikling er det behov for å utarbeide en felles strategi som sikrer at Oppdal fortsetter å være et godt sted å bo og besøke. I arbeidet er det viktig å involvere et bredt aktørbilde; besøksnæring, det offentlige, landbruk, frivillighet og brukere.

Oppdal Næringsforening utviklet i 2013 Masterplan Oppdal. Dette arbeidet har vært retningsgivende for utviklingen av Oppdal som reisemål og fritidsboligkommune. I forlengelsen av Masterplan Oppdal hadde Oppdal Næringsforening et behov for en oppdatert strategi. En helhetlig strategi hvor reisemålsutvikling knyttes opp mot samfunnsutvikling – og som forankres i kommunale planer.

Begrepsavklaring

Reiseliv som næring består av flere bransjer som tilbyr varer og tjenester til mennesker på reise. De viktigste er overnatting, aktiviteter, attraksjoner og severdigheter, servering, arrangementer, kultur og underholdning, transport, informasjon og formidling.

Besøksnæring brukes om næringsaktører som tilbyr/selger tjenester og produkter til besøkende (fritidsinnbyggere og turister). De viktigste næringsaktørene i Oppdal er det klassiske reiselivet, bygg- og anleggsbransjen, eiendomsutviklere og handel.

Forankring og organisering

I perioden desember 2021 til juni 2022 ble det gjennomført møter mellom Oppdal Næringsforening, Nasjonalparken Næringshage, Oppdal kommune og Trøndelag fylkeskommune for å konkretisere og koordinere den regionale satsingen innen besøksforvaltning i Trøndelag.

Ved utgangen av juni 2022 mottok Oppdal kommune et tildelingsbrev som viste til at Oppdal ble valgt som en av to pilotkommuner i Trøndelag, hvor målet er å teste besøksstrategi som verktøy på kommunenivå.

Tildelingen hadde følgende beskrivelse:

Oppdal kommune står fritt til å utforme og organisere sin pilot ut fra egne behov. Piloten skal bygge på helhetlig areal- og samfunnsplanlegging med særlig fokus på folkehelse, friluftsliv, kulturmiljø og et aktivt reiseliv. Arbeidet skal gjennomføres i et forpliktende samarbeid mellom næringsaktørene, lokalsamfunnet og kommunens politiske og administrative ledelse. Piloten skal utvikle og teste metoder for helhetlig besøksforvaltning, med utgangspunkt i at besøksnæring kan bidra til ønsket lokal samfunnsutvikling. Arbeidet må berøre spørsmål om fellesgodefinansiering og resultater fra arbeidet bør kunne tas inn i kommunens planverk.

Prosjektet ble deretter konkretisert med ønskede formål og resultat.

Besøksstrategien for Oppdal skal benyttes som et planleggingsverktøy for helhetlig og langsiktig forvaltning av kommunen som reisemål. Den skal gi innspill til hvordan næringsliv og kommune kan være aktive bidragsytere for reisemålsutviklingen.

Besøksstrategien skal samle næringslivet om en felles strategisk retning, og gi grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping. Den skal også benyttes som et kunnskapsgrunnlag inn i kommunale strategi- og planprosesser.

Prosjektorganisering

- Prosjekteier: Oppdal kommune
- Prosjektleder: Oppdal Næringsforening
- Prosessleder og sekretariat: Nasjonalparken Næringshage AS
- Oppdragsgiver: Trøndelag fylkeskommune

Prosjektgruppe

Oppdal kommune:

- Heidi Hokseng, koordinator næring og bærekraft
- Ola Andreas Stavne, FoUI-kontakt

Oppdal Næringsforening:

- Bjørn Ove Ansnes, videreutvikling av Masterplan Oppdal
- Erik Sæther, styreleder Oppdal Næringsforening
- Frøydis Aalberg Jacobsen, styreleder Visit Oppdal
- Harald Sundseth, prosjektleder videreutvikling av Masterplan Oppdal
- Per Lund, videreutvikling av Masterplan Oppdal
- Stein Mellemseier, prosjektsekretær Oppdal Næringsforening

Nasjonalparken Næringshage:

- Margrete Vognild Blokhus, rådgiver
- Mari Kvarberg Erdal, rådgiver

Prosjektet har hatt faste møte en gang i måneden i tillegg til arbeidsmøter med nøkkelpersoner/-aktører.

Ressursgruppe

- Alise Plavina, Pir II
- Ane Hoel, Oppdal kommune
- Anne Haga, Visit Innherred/Pilot Inderøy
- Anne Kjersti Bakstad, Pilot Inderøy
- Asgeir Meland, Nasjonalparken Næringshage
- Aud Helen Singstad, Visit Oppdal
- Aud Herbjørg Kvalvik, Innovasjon Norge
- Birgitte Dillan, Trøndelag fylkeskommune
- Jan Kåre Husa, Oppdal kommune
- Karin Fuglem, Trøndelag Reiseliv
- Katy Chada, Pir II
- Marte Kleveland Dørum, Oppdal kommune
- Oddveig Bredesen, Trøndelag fylkeskommune
- Ragnhild Vist, Trøndelag fylkeskommune
- Trygve Wannebo, Inderøy kommune/Pilot Inderøy
- Turid Helene Vollmo, Trøndelag fylkeskommune

Prosjektet har pågått i perioden 1. august 2022 – 29. februar 2024.

De to pilotene i Trøndelag møtes i Oppdal for å dele erfaringer.
Foto: Frøydis Aalberg Jacobsen, Visit Oppdal

Kapittel 2.

Rammeverk

Besøksforvaltning er et innarbeidet internasjonalt begrep innenfor reiselivsutvikling, lokalsamfunnsutvikling og naturforvaltning. På nasjonalt nivå har hovedinnsatsen innen besøksforvaltning vært rettet mot «ikoner» som nasjonalparker og nasjonale turiststier. Utenom naturvernområder er besøksforvaltningen i dag prosjektbasert både lokalt og regionalt⁽¹⁾.

Nordland fylkeskommune startet i 2018 et femårig prosjekt innen besøksforvaltning og i 2023 vedtok Rauma kommune sin besøksstrategi. I Trøndelag skal reisemålsutviklingen brukes som pådriver for lokal samfunnsutvikling gjennom tverrfaglige samarbeid. Oppdal er en stolt bidragsyter til utviklingen av verktøyet.

Hva er besøksforvaltning

Besøksforvaltning har utviklet seg som et svar på økende utfordringer for næringsliv og lokalsamfunn som følge av høye besøkstall i både naturområder og kulturmiljøer. Trøndelag Fylkeskommune definerer besøksforvaltning slik (Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025):

Besøksforvaltning betyr å sikre en bærekraftig utvikling innenfor grensen til det natur, landskap, miljø, lokalsamfunn og lokal kultur tåler, samtidig som det gir grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping.

Det finnes i dag ingen nasjonal myndighet som sørger for å utvikle politikk og virkemidler for besøksforvaltningen på tvers av sektorer. Besøksforvaltning på lokalt nivå drives av ulike institusjoner som har ulike utgangspunkt for sitt arbeid. I hovedsak deles det inn i tre perspektiver:

1. Naturforvaltningsperspektivet
2. Bedrifts- og næringsperspektivet
3. Samfunnsperspektivet

Disse tre er forankret i ulike interesser, ansvarsområder og faglige ståsteder. De siste årene har de ulike perspektivene nærmet seg hverandre. Verneområdeforvaltningen har blitt mer bevisst sin vertskapsrolle for besøkende og betydning for lokalsamfunn, samtidig som reiselivsnæringen i større grad erkjenner sitt langsiktige ansvar for naturmiljø og lokalsamfunn.

Besøksforvaltning bør ta utgangspunkt i en visjon om hva reiselivet skal bidra med for lokalsamfunnet. Basert på dette bør en vurdere hva som er rett besøk, på rett sted og til rett tid. Denne strategiske prosessen vil danne grunnlag for tilrettelegging og tiltak.

Besøksforvaltning omfatter alle besøkende, ettersom et fotavtrykk vil gi den samme slitasjen på et reisemål uavhengig av hvem som setter avtrykket. Det betyr at også lokalbefolkningen kan sees på som brukere av reisemålets tjenester og produkter⁽²⁾.

Hva er en besøksstrategi

En besøksstrategi er en felles plan for hvordan en forvalter besøket i kommunen, og skal vise hvilke tiltak som er nødvendige for å skape en balansert utvikling innenfor alle bærekraftsdimensjonene.

Den oppsummerer innsamlet informasjon og vurderinger i arbeidet med besøksforvaltning. Besøksstrategien viser målene som er satt for ulike interesser, oppsummerer kunnskapsgrunnlaget og presenterer strategiske grep for å nå målene⁽³⁾.

Besøksstrategi som verktøy er under utvikling. Gjennom pilotprosjektet har Oppdal hatt et særlig fokus på å teste og videreutvikle verktøyet. Med god støtte fra Trøndelag fylkeskommune vil Oppdal dele erfaringer fra prosessen og bruk av ulike metoder, noe som forhåpentligvis vil gi nytteverdi for andre kommuner og reisemål.

Se Vedlegg 2 for nærmere beskrivelse av metoder.

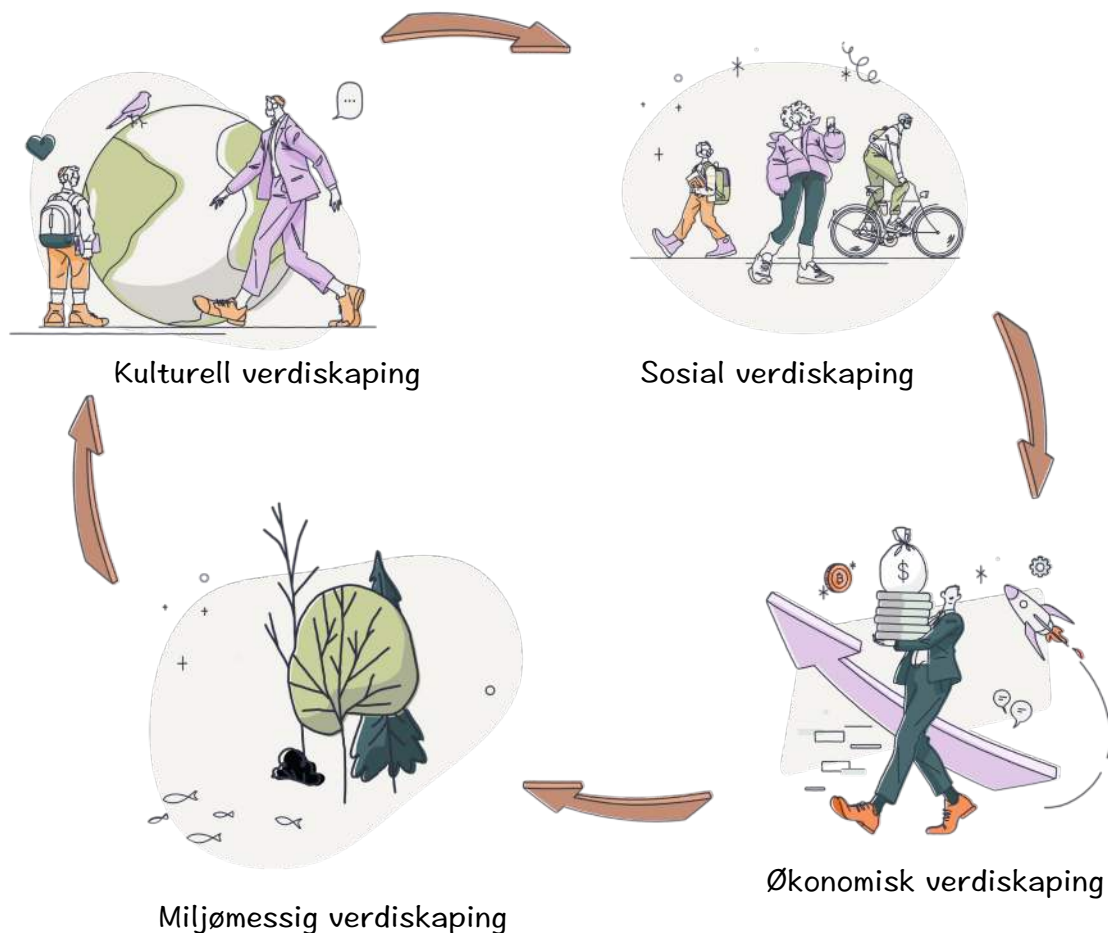
Bred verdiskaping som rammeverk

Det teoretiske rammeverket som er lagt til grunn for arbeidet i Oppdal er bred verdiskaping. Bred verdiskaping handler om å tydeliggjøre sammenhenger mellom økonomisk, sosial, kulturell og miljømessig verdiskaping. I arbeid med samfunnsutvikling kan den brede verdiskapingen sees på som en operasjonalisering av bærekraftig utvikling på lokalt nivå.

Et viktig premiss for bred verdiskaping er at en type verdiskaping ikke skal gå på bekostning av en annen, eller bidra til å svekke den totale verdiskapingen.

De ulike formene for verdiskaping beskriver Haukeland og Brandtzæg⁽⁴⁾ på følgende måte:

- Kulturell verdiskaping innebærer økt kunnskap og bevissthet om lokal kultur- og naturarv, særpreg, tradisjoner, historiefortelling og symbol som gir grunnlag for formidling og utvikling av identiteten på stedet og stolthet.

Illustrasjon: Bred verdiskaping

- Miljømessig verdiskaping innebærer å styrke kvalitetene og verdiene knyttet til kulturminner, kulturlandskap og natur. Miljømessig verdiskaping oppstår ved at disse verdiene blir holdt i hevd og tatt vare på slik at kulturarven og naturmangfoldet sikres. Dette kan oppnås ved å blant annet legge til rette for helhetlig planlegging og forvaltning av fysiske miljø og god ressursforvaltning.
- Sosial verdiskaping innebærer utvikling av felles forståelse, engasjement, tillit og tilhørighet som oppstår gjennom samarbeid, samhandling, dugnad, frivillig arbeid, fellesskap og nettverk.
- Økonomisk verdiskaping innebærer økt lønnsomhet gjennom produksjon og salg av varer og tjenester og økt sysselsetting for lokalsamfunnet, for eksempel som følge av innovasjon, merkevare- og omdømmebygging.

I tillegg til de ovennevnte verdiene er det i besøksforvaltning også nødvendig å identifisere opplevelseskvalitetene i samfunnet.

- En opplevelse spiller på følelser og sanser⁽⁵⁾, og er en persons subjektive erfaring. En opplevelse kan gjøres alene eller sammen med andre, være uorganisert og organisert. Den kan knyttes til de fysiske omgivelsene den produserer, leveres og forbrukes i⁽⁶⁾. Opplevelsesrommet kan være en fysisk bygning eller et sted. Ulike interaksjoner, som møte med andre mennesker og omgivelsene spiller en rolle i den opplevde kvaliteten. En opplevelseskvalitet innebærer derfor personlige positive opplevelser.

Opplevelseskvaliteter

Ved utvikling av en besøksstrategi er bred verdiskaping et nyttig rammeverk. Noe av det viktigste med tilnærmingen er helhetsbildet rammeverket skaper, hvor en ser verdiene i sammenheng – og ikke hver for seg.

Kapittel 3.

Målsettinger

Prosjektgruppen definerte følgende målsettinger på vegne av besøksstrategien for Oppdal:

Visjon

Besøksstrategien skal være en driver for bærekraftig steds- og reisemålsutvikling i Oppdal frem mot 2035. Langsiktig planlegging og tilrettelegging skal sikre verdiskaping og forutsigbarhet for næring, kommune, frivillighet, innbyggere og besøkende. Besøksstrategien skal ivareta og styrke kulturelle, naturmessige, sosiale og økonomiske verdier samt opplevelseskvaliteter.

Hovedmål

Besøksstrategien skal:

- Ivareta og styrke de kulturelle verdiene gjennom å oppsøke kunnskap samt være stolte formidlere av Oppdals historie, tradisjoner, kulturarv og særpreg.
- Ivareta og styrke naturverdiene gjennom helhetlig planlegging, forvaltning og kommunikasjon.
- Ivareta og styrke de sosiale verdiene gjennom økt samarbeid og nettverksbygging mellom ulike aktører med fokus på felles forståelse, engasjement, tillit og tilhørighet.
- Ivareta og styrke de økonomiske verdiene gjennom utvikling, kompetanseheving, omdømmebygging og økt sysselsetting.
- Ivareta og styrke opplevelseskvalitetene for fastboende og besøkende gjennom målrettet formidling, god tilrettelegging og kanalisering mot utvalgte attraksjoner, produkter og tjenester som kommer lokalsamfunnet til gode.

Kapittel 4.

Føringer

Strategier, lovverk og andre forventninger på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå vil være retningsgivende for hvordan en bør planlegge for et bærekraftig reisemål i 2035. I arbeidet med besøksstrategien er det gjort et utvalg av premisser som med stor sannsynlighet gir føringer for utviklingen. Det er viktig å påpeke at dette ikke er en komplett oversikt, men et grunnlag for å kunne gjøre gode valg for reisemålsutviklingen i Oppdal.

Frem mot 2035 ligger det store forventninger om at verden må løse klima- og naturkrisen. Endringer som knyttes til det grønne skiftet vil kreve en enorm innsats. Ingen har fasiten på hvordan menneskeheten skal løse de store utfordringene, men store endringer er påkrevd og Oppdal må være forberedt på å ta en aktiv del i utviklingen.

Internasjonale føringer

Parisavtalen (2015) stadfester målet om at verdens samlede klimautslipp så raskt som mulig skal slutte å vokse. Innen 2050 skal verden være klimanøytral⁽⁷⁾.

Naturavtalen (2022) innebærer at 30 prosent av all natur i verden skal beskyttes eller bevares innen 2030. I tillegg skal 30 prosent av naturområder som i dag er delvis ødelagte, restaureres innen 2030⁽⁸⁾.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030⁽⁹⁾.

Grønn giv (2021) er EUs lovfestede strategi for grønn vekst som skal sikre et mer bærekraftig og konkurransedyktig Europa. Ambisjonene er et klimanøytralt EU innen 2050⁽¹⁰⁾.

Den fjerde industrielle revolusjon beskriver den store teknologiske revolusjonen som allerede har ført til store endringer i alle bransjer og sektorer gjennom

digitalisering og innføring av smarte teknologier. I motsetning til de tidligere industrielle revolusjonene, skjer den fjerde i rekordfart i global utstrekning og vil gi både muligheter og utfordringer for myndigheter, næringsliv og enkeltmennesker⁽¹¹⁾.

Nasjonale føringer

Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet (2023) tilrettelegger for at finansmarkedene kanalisere kapital til lønnsomme bærekraftige aktiviteter og prosjekter⁽¹²⁾. Små- og mellomstore bedrifter blir rammet av indirekte rapporteringskrav, og får behov for både kompetanse og ressurser til kartlegging, måling og rapportering⁽¹³⁾.

Regjeringens klimastatus og -plan («Grønn Bok», 2023) konkretiserer hvordan Norge skal omstille seg for å nå målet om å redusere utslippet av klimagasser med 55 prosent innen 2030. Strategien viser hvordan Norge kan bruke sine naturressurser, kunnskapsmiljøer, industriell kompetanse og historiske fortrinn for å sette fart på omstillingen og skape grønne verdikjeder.

Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (2023) beskriver hvordan Norge kan tette eller redusere gapet til netto null-målet frem mot 2030 i skog- og arealbrukssektoren. Rapporten varsler bl.a gjennomgang av eksisterende arealplaner i kommunene med mål om å heve terskelen for nedbygging⁽¹⁴⁾.

Rettleiar om planlegging av fritidsbustader (2022) beskriver føringer og hensyn for å sikre en bærekraftig fritidsboligutvikling, både med tanke på utbygging og bruk av fritidsboligene. Videre hvordan en bærekraftig utvikling kan ivaretas i kommunale og regionale planer, med hovedvekt på kommunal planlegging⁽¹⁵⁾.

Nasjonal reiselivsstrategi 2030 (2021) beskriver ambisjonen om å gi reiselivet en langsiktig fremtidsrettet utvikling som verdiskapende og samfunnsbyggende næring. Reiselivsnæringen skal bidra til at Norge når bærekraftsmålene og målene for lavutslippssamfunnet⁽¹⁶⁾.

NOU: Leve og oppleve (2023) presenterer viktige verktøy for blant annet besøksstyring og finansiering av fellesgoder (nasjonalt besøksbidrag). Videre foreslår utredningen en ny modell for organisering av reisemål gjennom en reisemålsledelse.

Klassifisering av de ti nasjonale villreinområdene etter kvalitetsnorm for villrein (2022) vurderer Knutshø- og Snøhetta villreinområder som dårlig kvalitet, og det anbefales strakstiltak for å forbedre levevilkårene for villreinstammen i begge områdene⁽¹⁷⁾. Regjeringen jobber med en stortingsmelding som skal legges frem i 2024, hvor viktige tiltak og virkemidler forventes⁽¹⁸⁾.

Regionale og lokale føringer

Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025 presenterer fire satsingsområder: Bioøkonomi, opplevelser, teknologi og offentlig sektor. Strategien bruker fem verktøy som er gjennomgående for verdiskapingsarbeidet: Kompetanse, forskning og innovasjon, bærekraft, attraktivitet og samhandling⁽¹⁹⁾.

Kunnskapsgrunnlag og scenarioprojekt for Trøndelag som opplevelsesdestinasjon mot 2030 er en felles utviklingsretning for Trøndelag som opplevelsesdestinasjon. Vedtatt retning for arbeidet med opplevelser fram mot 2030 er at hele Trøndelag skal tas i bruk, og det skal fokuseres rundt konseptene gjestebud, underverker og naturglede⁽²⁰⁾.

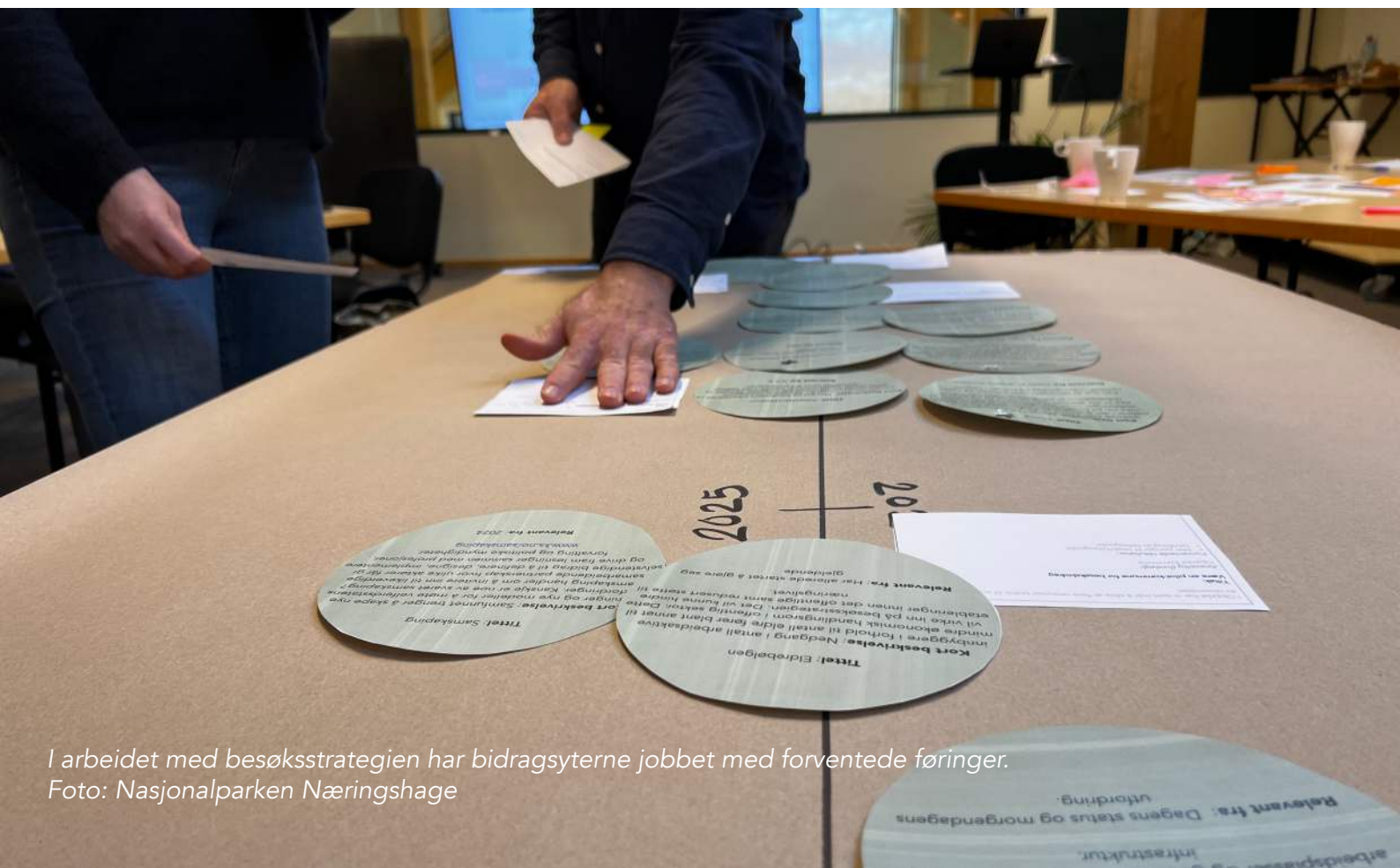
Naturmangfoldplanen Oppdal (2023) skal gi et bedre kunnskapsgrunnlag for å gjøre bærekraftige valg for arealbruk og utbyggingstiltak. Planen skal være både et håndterbart og nyttig hverdagsverktøy for forvaltningen, samtidig som det er lett tilgjengelig for innbyggere, utbyggere og andre interesserte⁽²¹⁾.

Landbruksplan Oppdal 2023-2033 (2023) skal sikre landbrukets mangfold og rolle som bærebjelke for et aktivt kulturlandskap, bosetting og bærekraftig verdiskaping. Planen omfatter en tydelig styrking av jordvernet⁽²²⁾.

Kommunedelplan klima og energi 2019-2030 setter mål om at Oppdal skal bli et lavslippssamfunn i 2050, øke energieffektiviteten, andelen og bruken av ulike fornybare energikilder, og være et klimarobust og sikkert samfunn i et endret klima⁽²³⁾.

Næringsplan for Oppdal 2019-2030 har som hovedmål å skape et mulighetsrom for næringslivet ved å satse på bærekraftig utvikling og løsninger i samarbeid med næringsaktørene og FoU-miljøer. Fem innsatsområder er definert: Regionsenteret, Den smarte fjellbygda, Industribygda, Landbruksbygda og Opplevelsesdestinasjonen⁽²⁴⁾.

Kommuneplan består av en samfunnsdel med tilhørende handlingsdel og arealdel. Kommuneplanens samfunnsdel er verktøyet for kommunens helhetlige planlegging. Samfunnsdelen har to hovedinnretninger: Kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den inneholder en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen. Kommuneplanens arealdel viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk⁽²⁵⁾. Oppdal kommune reviderer i 2024 kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Besøksstrategien er et kunnskapsgrunnlag inn i revideringene. Kommuneplan vil få betydning for utviklingen av reisemålet.

I arbeidet med besøksstrategien har bidragsyterne jobbet med forventede føringer.
Foto: Nasjonalparken Næringsshage

Samfunnstrender

Samfunnstrender vil bidra til å påvirke form og hastigheten på utviklingen frem mot 2035, her er noen viktige trender som kan forventes:

- Delingsøkonomien forventes å påvirke etterspørselen av gode plattformløsninger innen mobilitet, utleie av fritidsboliger og utstyr⁽²⁶⁾.
- Bærekraftsbevissheten er økende og 70 prosent av forbrukerne mener at næringslivet må gjøre mer for å finne bærekraftige løsninger⁽²⁷⁾.
- Endring i bruk av sosiale medier hvor folks forhold til mobilen og sosiale medier beveger seg fra FOMO (fear of missing out) til JOMO (joy of missing out)⁽²⁸⁾.
- Forventninger til reisemålet om at de lokale verdiene og kvalitetene er ivaretatt og at de besøkende bidrar til å bygge lokalsamfunn - i stedet for å forbruke dem⁽²⁹⁾.
- Raskere omstillingstakt i arbeidslivet drives frem av teknologisk utvikling, globalisering og grønt skifte. Digitalisering vil gi nye muligheter, i tillegg til økte forventninger⁽³⁰⁾.
- Sentralisering og sterkere aldring vil prege velferdsstaten hvor det vil bli sterkere befolkningsvekst i de mer sentrale strøk. I de mindre sentrale kommunene er det forventet befolkningsnedgang og sterk aldring som kan gi mangel på kvalifisert arbeidskraft⁽³¹⁾. Mangel på arbeidskraft i de grunnleggende næringene som matforsyning, helse, handel, oppvekst, utdanning ol. kan utfordre satsing på reiseliv.
- Idealet går fra "kvantitet" til "kvalitet" hvor reisende oppsøker bedre opplevelser over mange. Det handler om økt livskvalitet og om å være stolt av det en gjør ved å ha en positiv påvirkning på miljøet en oppsøker⁽³²⁾. Eksempel på kvalitetsprodukter som reisende trolig vil oppsøke mer de neste årene er lokale matprodukter med lokale historier⁽³²⁾.
- Økt etterspørsel etter meningsfulle og ansvarlige reiser, grunnet økt bevissthet og behov for informasjon fra de besøkende. Reisebyråene vil trolig bli mer populære igjen da de reisende ønsker mer kunnskap, ekspertise og økonomisk trygghet⁽³⁴⁾.

Kapittel 5.

Reisemålet Oppdal

Oppdal har vært et attraktivt reisemål i snart 200 år. Attraktiviteten er bygget på et sterkt lokalsamfunn, en rik natur- og kulturarv samt en drivkraft til å stadig forbedre og styrke kommunen som bosted og reisemål. I dette kapitlet presenteres et overordnet bilde av Oppdal som er relevant i et reisemålsperspektiv.

Kommunekåringer

I 2023 ble Oppdal kåret til Norges best drevne kommune av Kommunebarometeret. Her scorer kommunen svært godt innen sektorene skole, barnehage, helse og omsorg, klima og miljø, vann, avløp og renovasjon⁽³⁵⁾. Samme år ble Oppdal kåret til Trøndelags mest bærekraftige kommune i en rapport utført av PwC, som vurderte kommunen opp mot FNs 17 bærekraftsmål⁽³⁶⁾. I tillegg scorer kommunen svært godt i kulturindeksen til Telemarksforskning, og har siden 2017 innehatt fjerdeplassen i Trøndelag⁽³⁷⁾.

Befolkningsvekst

Med 7.369 innbyggere har befolkningen i Oppdal gradvis økt de siste årene, en trend som er atypisk for mange innlandskommuner. En andel av befolkningsveksten skyldes bosetting av flyktninger, i 2023 bosatte kommunen rundt 140 flyktninger. 60 prosent av innbyggerne bor i eller rundt sentrumskjernen Auna, i tillegg har Oppdal sterke grendesamfunn som er spredt utover kommunen⁽³⁸⁾.

Fjellkommunen

77 prosent av arealene ligger over 900 meter over havet. Oppdal har et svært variert naturgrunnlag, som også gjenspeiles i et uvanlig stort biologisk mangfold⁽³⁹⁾. Landbruket har lange tradisjoner som i stor grad preger natur- og kulturlandskapet, og disse arealene er av nasjonal verdi. Landbruket er en viktig aktør for ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og opprettholdelsen av det åpne kulturlandskapet⁽⁴⁰⁾.

55 prosent av kommunens areal på 2.274 km² er vernet. Størst er Dovrefjell – Sunndalsfjella nasjonalpark, i tillegg finnes det fem landskapsvernområder, fem naturreservat og tre verna vassdrag⁽⁴¹⁾.

Trollheimen sijte ligger i fjellområdet Trollheimen. Det har foregått reindrift i Trollheimen fra 1870-tallet⁽⁴²⁾, i dag består vinterflokken av 1.600 dyr.

Snøhetta og Knutshø villreinområder er to av svært få gjenværende områder med vill fjellrein i verden. Villreinen i Norge er en såkalt ansvarsart hvor det følger et særskilt ansvar for å ta vare på den⁽⁴³⁾.

Bredden i næringslivet

Oppdal har et mangfoldig næringsliv uten en enkelt dominerende sektor, noe som reduserer sårbarheten overfor økonomiske svingninger og kriser. Sysselsetting etter næring fordeler seg på tre store sektorer; helse- og sosialtjenester, varehandel og bygg- og anleggsvirksomhet. Landskapet og naturen er en viktig ressurs for næringslivet, dette inkluderer en aktiv landbrukssektor, variert industri og klassisk reiseliv.

Oppdal er også et regionsenter som har betydning for flere kommuner i regionen. Her dekkes handel- og tjenestebehov for fastboende, fritidsinnbyggere og andre nærliggende lokalsamfunn. Dette gir Oppdal grunnlag for et større tilbud innen handel, spisesteder og aktiviteter enn hva innbyggerantallet tilsier. Posisjonen som regionsenter bidrar til å gjøre kommunen til et attraktivt sted for næring og bosetting⁽⁴⁴⁾.

Næringslivet i Oppdal viser videre til betydningen av dagsturisten og gjennomgangstrafikken i sentrum som svært avgjørende for omsetning innen handel og servering. Spesielt generer denne trafikken stor omsetning i sommerhalvåret.

Ringvirkninger av reisemålet

Videre gir Oppdals posisjon som fritidsboligkommune med 4.300 hytter, store økonomiske ringvirkninger. Spesielt innen næringer som bygg- og anlegg, samt handel- og service. I snitt er det bygget 100 nye hytter per år siden år 2000. I 2019 ble det registrert 840.000 gjestedøgn i Oppdal, hvorav fritidsboliger stod for 80 prosent. Omsetningen fra besøkende estimeres til rundt 670 millioner kroner, hvor fritidsinnbyggerne alene står for rundt 70 prosent. Forbruket beregnes å legge grunnlag for 660 arbeidsplasser i kommunen. Forbruk og investeringer fra reiselivet utgjør 19 prosent av verdiskapingen og 26 prosent av sysselsettingen i Oppdal⁽⁴⁵⁾.

Fritidsboligbrukeren

I snitt brukes fritidsboliger i Oppdal 56 døgn i løpet av et år, og det er i vinterhalvåret det er størst bruk. Det meste av forbruket til fritidsboligbrukeren knyttes til håndverkertjenester, detaljvare og dagligvare. Gjennomsnittlig totalt forbruk per fritidsbolig er nærmere 100 000 kr årlig. Faktorer som er viktig for bruk av fritidsboligen er natur, fjellområder, preparerte skiløyper, fred og ro, merkede turstier, friluftaktiviteter og alpinanleggene⁽⁴⁶⁾.

Reiselivsaktører

Oppdal har gjennomgått et skifte fra hotell- til fritidsboligturisme. Siden starten av 2000-tallet har nærmere 1.500 senger blitt omregulert og solgt som private leiligheter. En satsing på kurs- og konferansemarkedet har gitt resultater, likevel er det kun 11 prosent av den totale andelen gjestedøgn som overnatter på hotell. Campingplasser, hyttegrender og privat utleie utgjør også en andel av de kommersielle gjestedøgnene⁽⁴⁷⁾.

Det som kjennetegner det klassiske reiselivet i Oppdal (overnatting, opplevelser, servering og transport) er at aktørene er relativt små, og at ingen av dem kan anses som «motorer» for reisemålsutviklingen.

Transport

Oppdal er et knutepunkt for både bil-, buss- og togtrafikken mellom Sør-Norge og Nord-Norge. Det er regionale og nasjonale aktører som setter premissene for tog- og busstilbudet. Lokale aktører innen transport er Oppdal Taxi og MaxiTaxi Oppdal. Likevel er det privatbilen som er det viktigste transportmiddelet for besøkende i Oppdal. Både til/fra reisemålet, men også for den interne mobiliteten.

Masterplan Oppdal

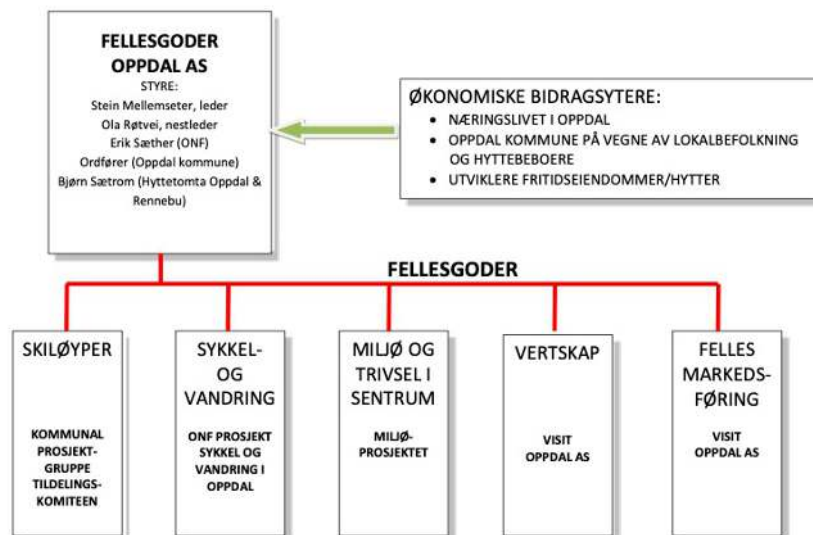
I 2013 stod arbeidet med Oppdal Masterplan – Verdifulle fjellopplevelser, ferdig. Oppdal Næringsforening tok initiativet til strategiarbeidet. Masterplanen representerte et langsiktig og helhetlig verktøy for utviklingen av Oppdal som et attraktivt reisemål og bosted. Reiselivet i Oppdal skulle gjennom masterplanen befeste og styrke sin posisjon som en bærende næring i Oppdal⁽⁴⁸⁾.

Arbeidet med masterplan opplevde stort engasjement og involvering fra ulike interessenter og ressurspersoner. Basert på innspill fra disse ble følgende visjon på vegne av reisemålsutviklingen presentert: Oppdal – verdifulle fjellopplevelser. Masterplanen ble avgjørende for etablering av Fellesgoder Oppdal og Visit Oppdal.

Fellesgoder

Det som kjennetegner Oppdal som reisemål er den fri tilgangen til naturopplevelser, spesielt innen ski, sykkel og vandring. Aktiviteter som er fellesgoder og gratis å bruke. Reisemålet Oppdal er avhengig av tilgang til og tilrettelegging av fellesgoder, fordi naturopplevelsene ofte er grunnen til at de besøkende kommer.

I Oppdal er det valgt en løsning der fellesskapet, kommune og næringsliv, sammen spleiser på disse tjenestene. Poenget er at de som har nytte av fellesgode også betaler for det. I Oppdal er dette reiselivsnæringen, handelsstanden, grunneiere/utbyggere, håndverkere, bygg og anlegg, gjester i kommersielle anlegg, hytteeiere og lokalbefolkning. Ved utgangen av 2022 var 114 avtaler signert med bedrifter som genererer 2,1 millioner kroner. Oppdal kommune bidrar med 2,7 millioner kroner⁽⁴⁹⁾.

Modellen viser organisering og satsingsområder for Fellesgoder Oppdal AS.

Destinasjonsselskap

Visit Oppdal AS ble etablert i 2015. Hovedoppgavene er kommunikasjon, markedsføring og drift av turistkontoret. I dag har destinasjonsselskapet 1 ansatt. Masterplan Oppdal 2013 lanserte konseptene Ski, Sykkel og Vandring og pekte på tre hovedsegmenter av besøkende; fritidsinnbyggeren, kurs- og konferansemarkedet og ferie- og fritidsreisende. Hovedmålgruppen for alle segmentene er aktive mennesker inndelt i tre målgrupper; eksperten, mosjonisten og barnefamilien⁽⁵⁰⁾.

Kapittel 6.

Folket har medvirket

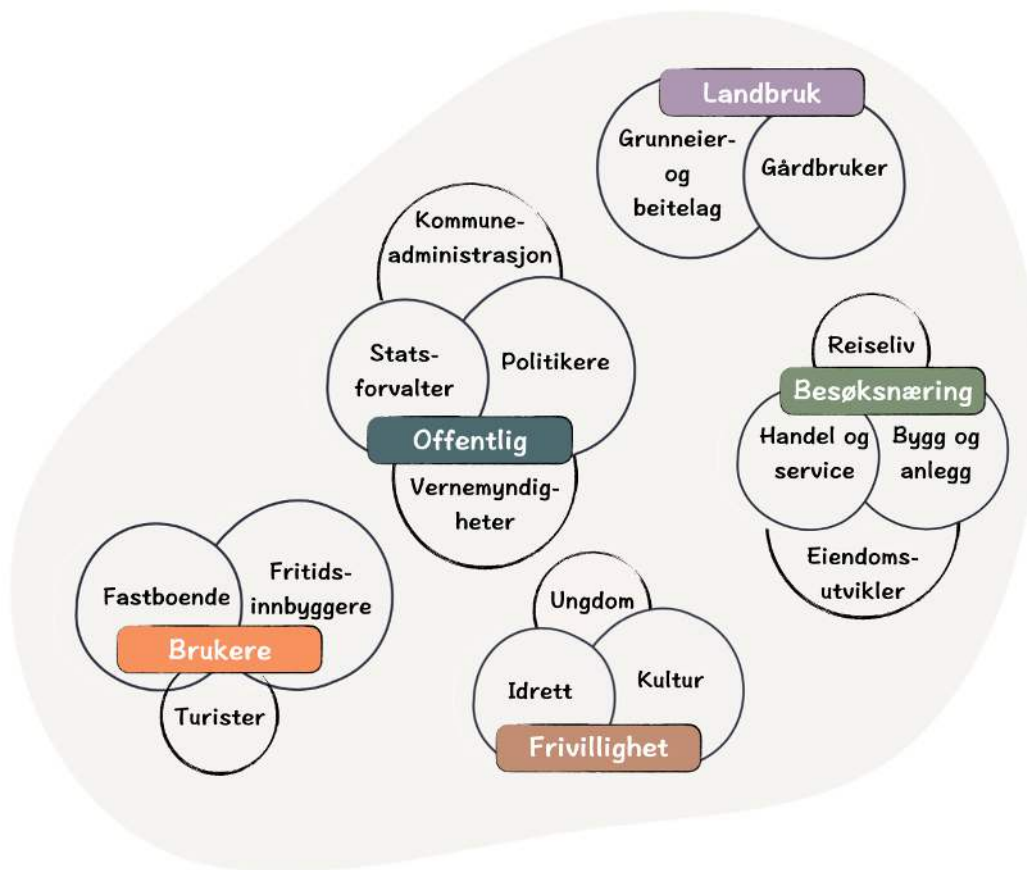
Arbeidet med en besøksstrategi gir en arena for dialog mellom mange aktører, hvor en kan kartlegge ulike interesser, oppfatninger og behov. For deretter å finne løsninger på felles utfordringer og avdekke nye muligheter. Bred medvirkning øker sannsynligheten for at strategiens innhold blir godt forankret og videre stimulerer til motivasjon og gjennomføringskraft når besøksstrategien skal iverksettes.

Underveis i arbeidet er det viktig å kartlegge hva lokalsamfunnet aksepterer (eller ikke) av konsekvenser knyttet til bruk og besøk. Denne tålegrensen er ikke absolutt og vil variere over tid – og mellom grupper i det enkelte lokalsamfunn⁽⁵¹⁾. Samtidig er det viktig å kartlegge hvilke verdier lokalsamfunnet fremhever, som de har interesse av å bevare eller forsterke.

Foto: Nasjonalparken Næringshage

Gjennom arbeidet med besøksstrategien har en bred aktørgruppe blitt involvert (se illustrasjon). Gjennom prosessen har aktører fra besøksnæring, frivillighet, landbruk, brukere og det offentlige deltatt.

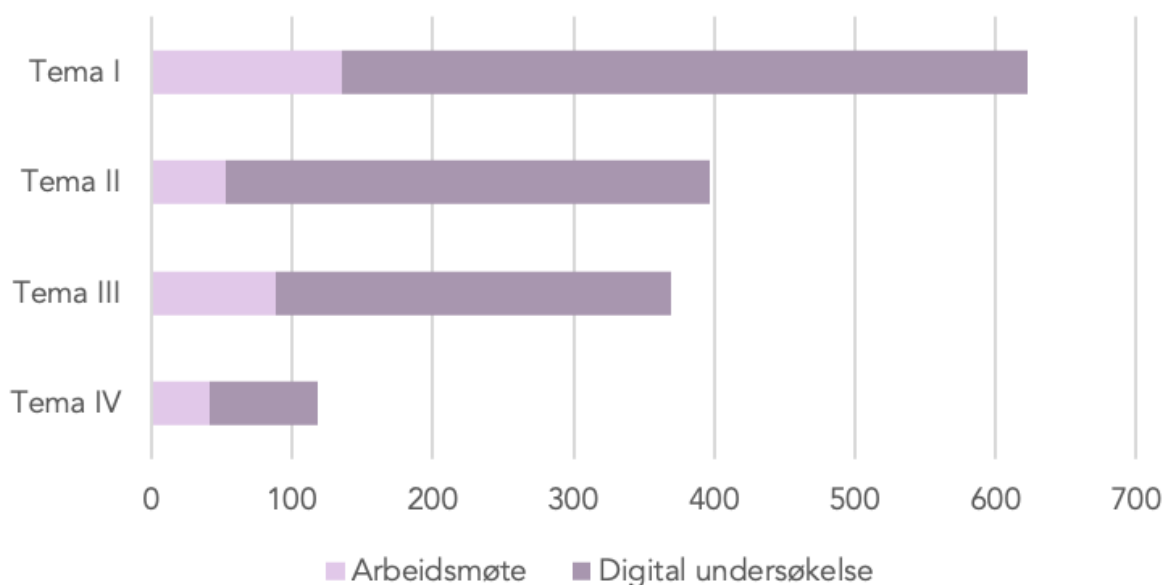
Illustrasjonen viser aktørbildet som har vært involvert i arbeidet med besøksstrategien, og som er særlig sentrale for reisemålet.

Arbeidet med besøksstrategien har vært delt inn i fem tema. Bidragsyterne har vært delaktig på de fire første temaene. Prioriteringsarbeidet (Tema V) er utført av prosjektgruppen. Alle meninger, innspill og forslag er grundig registrert og analysert. Gjennom lag på lag, fra tema til tema – har en i fellesskap kommet frem til innholdet i besøksstrategien.

Besøksstrategien for Oppdal er basert på et enormt engasjement fra oppdalinger og besøkende. Til sammen er 1.200 arbeidstimer lagt ned fra bidragsyterne på fysiske arbeidsmøter. I tillegg kommer innsatsen fra bidragsyterne på de digitale spørreundersøkelsene, dette utgjør tilsammen 1.189 respondenter.

Antall bidragsytere i arbeidet med besøksstrategien

Medvirningen fra aktørbildet har gitt grunnlag til innholdet i følgende del:

- Kapittel 7: Kartlegging
- Kapittel 8: Satsingsområder frem mot 2035
- Vedlegg 1: Tiltak

Kapittel 7.

Kartlegging

Arbeidet med besøksstrategien startet med en bred kartlegging av kulturelle verdier, naturverdier, sosiale- og økonomiske verdier samt opplevelseskvaliteter. Et viktig premiss for bred verdiskaping er at en type verdiskaping ikke skal gå på bekostning av en annen, eller bidra til å svekke den totale verdiskapingen.

Verdikartleggingen danner så grunnlag for å drøfte utfordringer knyttet til utviklingen av reisemålet. For at Oppdal skal være i stand til å ivareta verdiene er det nødvendig å kartlegge aktuelle og potensielle utfordringer.

Dette kapittelet presenterer hovedfunnene fra kartleggingen. Det understrekes at kartleggingen utelukkende er basert på meninger og innspill fra lokalbefolkning, fritidsinnbyggere og turister (heretter kalt bidragsyttere).

For nærmere beskrivelse av metoder og datainnsamling se Vedlegg 2.

Begrepsavklaring

Verdi er kvaliteten ved noe, det som er godt ved noe. Verdier omfatter alt det vi ønsker å ta vare på, arbeide for eller verne om. Definisjonen sier ingenting om hvilke verdier et samfunn eller enkeltindivider har, da ulike personer vektlegger ulike verdier. Det finnes likevel sett med felles verdier i en gruppe eller et samfunn.

Kulturelle verdier

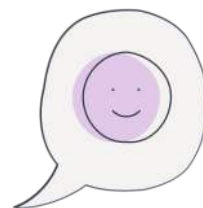
De kulturelle verdiene som er kartlagt tar utgangspunkt i at Oppdal er en fjellkommune hvor fastboende lever tett på – og i naturen. I stor grad har dette formet identiteten og levestilene til oppdalingene, og påvirket måten de betrakter seg selv på individ- og samfunnsnivå.

Begrepsavklaring

Hva er kulturelle verdier? Gjennom oppdragelse, opplevelser og aktiv deltakelse påvirkes vi av kulturen som gjelder der vi vokser opp og bor. Kultur overføres fra generasjon til generasjon, men endrer seg også over tid. Kulturelle verdier handler om felles ideer, prinsipper, normer, kunnskap, holdninger, vaner, identitet og tradisjoner.

Under presenteres bidragsytternes meninger om hvilke kulturelle verdier som kjennetegner Oppdal:

Friluftsliv

Oppdal har en fremtredende posisjon innen tur og rekreasjon. Posisjonen har styrket seg gjennom de siste tiårene med satsing på fritidsboligutvikling, og bidratt til at Oppdal har blitt hyttebygda. Parallelt har det også skjedd en utvikling innen friluftslivet, hvor randonee, stisykling, klatring og fjelløping har blitt omdømmebyggende for Oppdal. Friluftsliv tiltrekker nye innbyggere og tilfører en attraksjonskraft for reisemålet. Den lange tradisjonen som et attraktivt reisemål har gjort oppdalingene gode på gjestfrihet og vertskap. I tillegg gitt en god selvtillit og stolthet over bygda.

Landbrukets posisjon

Landbruksbygda er en tydelig identitetsmarkør for Oppdal. Spesielt verdifullt er kulturlandskap, setring, seterdaler, beitedyr, forvaltning av landskapet, lokalmat og mattradisjon. Landbruket er en leverandør av gode naturopplevelser, og et aktivt landbruk forvalter og vedlikeholder naturressursene. Balansen mellom å være en av Norges største fritidsboligkommune og sauekommune, har Oppdal så langt klart relativt godt.

Impulser utenfra

Kommune og næringsliv har vært utviklingsorienterte, og bidratt med å tilrettelegge for vekst i reisemålet. Oppdal har tatt imot impulser og påvirkning *utenfra*, hvilket har ført til positiv steds- og reisemålsutvikling. Kombinasjonen mellom natur- og byliv, det landlige og urbane har en god balanse, hvor Oppdal har lyktes med å styrke bygdesentrum samtidig som det har vært utbygging i de mer «landlige» strøkene av kommunen.

Vinterturismens vugge

Kulturen tilknyttet Oppdal som reisemål, spisses i oppfatningen om alpinbygda. Dette har et historisk utgangspunkt fra 1952 da Oppdal fikk sin første skiheis i Hovden. Alpinanlegget er kjernen for utviklingen av vinterturismen og Oppdal som fritidsboligkommune. Det er Oppdals stolthet og statussymbol, og en vesentlig del av den totale attraksjonskraften.

Oppdals gull er grått

Skiferens betydning for Oppdal er viktig. Industrialiseringen av kvartsskifer startet på 1920-tallet, og har siden da blitt en hjørnestein i næringsstrukturen i Oppdal. Skifer som byggemateriale preger flere markante bygg, blant annet Turisthotellet, Skifer Hotel og Oppdalsbanken. Foredlingen av skifer er et stolt og lokalt håndverk som er utviklet i Oppdal.

Jakt er gjevt

Kulturelle verdier som sanking, jakt og fiske er viktig. Dette er aktiviteter som gjerne knytter generasjoner sammen, hvor kunnskap og forvaltning overføres fra den eldre til den yngre. Villreinjakta har en helt spesiell posisjon i Oppdal. Det er rike tradisjoner for jakt i oppdalssamfunnet, og for mange en helt essensiell del av friluftslivet og dermed en viktig opplevelseskvalitet.

Vikinger og pilegrimer

Oppdal har en rik historie og kulturarv. Vikinghistorien med gravfeltet Vang er Nord-Europas største og strekker seg helt tilbake til jernalderen og folkevandringstiden. Gravfeltet har betydning langt utover lokale grenser, og et kulturminne av nasjonal verdi. Tradisjonene og historien knyttet til Pilegrimsleden og Kongevegen som går gjennom Oppdal har også en stor verdi, hvor tilretteleggingen av leden har tilført nye opplevelseskvaliteter (Pilegrimskapellet St. Michael, samt merkede stier).

Utfordringer for de kulturelle verdiene

Det er helt vanlig at kulturen i et samfunn endrer seg over tid, det kan til og med være et godt tegn. Men når endringer skjer raskt eller ikke er ønsket av fellesskapet, er det viktig å kartlegge utfordringene og årsaken til dem.

Her presenteres bidragsytternes meninger om hvordan vekst i reisemålet utfordrer de kulturelle verdiene i Oppdal:

Eksterne aktører utfordrer lokal kultur

Nasjonale og regionale aktører som etablerer seg i Oppdal, utfordrer lokal identitet, skikk og normer. Herunder hører innspill som at aktørene ikke kjenner godt nok til historien og identiteten, og mangler forståelse for de lokale kulturverdiene. Det er utfordrende å involvere de eksterne aktørene i fellesskapet, og dermed vanskelig å jobbe etter samme utviklingsmål som tar hensyn til de lokale verdiene.

På tvers av landbruksinteressene

Det påpekes en grunnleggende kunnskapsmangel om landbruket, dets historie og virke. Dette omfatter både fastboende og besøkende. I tillegg mangler det kommunikasjon som kan bidra til å redusere mangelen på kunnskap. Naturen er et viktig ressursgrunnlag for landbruket gjennom beiting i innmarks- og utmarksområder. Brukerne som benytter naturen til rekreasjon og fritid kjenner ikke til hvordan de skal oppføre seg i beiteområder, og økt ferdsel fortrenger tradisjonell utmarksbruk. Spesielt fremheves problematikken rundt lukking av grunder, strømgjerder rundt fritidsboliger og løshunder.

Fjell og friluftsliv er trendy

En annen utfordring som trekkes frem er at det moderne friluftslivet bidrar til å true de kulturelle verdiene. Hytte er tradisjon, men utviklingen preges også av trender som det å bruke fritiden på friluftsliv og det å eie en moderne fritidsbolig. Å søke naturopplevelser og friluftaktiviteter blir stadig mer populært, og gir en form for status på det personlige og yrkesmessige plan. Den økte etterspørselen kan bidra til overbelastning og slitasje i populære naturområder samt økt konflikt mellom ulike interesser.

Ferdseil er vanskelig å styre

Sosiale medier forsterker friluftstrenden, og påvirker hvor folk ferdes. Dette utfordrer kanalisering av ferdsel, og kan overstyre lokale regler, holdninger og normer. Det er også utfordrende å kommunisere de lokale «kjørereglene» til fastboende og besøkende. Brukerne av friluftsområder forventer i stor grad tilrettelegging, og en kan beskrive det som en stivhengig utvikling. På den andre siden gir dette gode muligheter til å styre ferdselen til ønskede områder ved å tilrettelegge for besøk.

Foto: Nasjonalparken Næringshage

Naturverdier

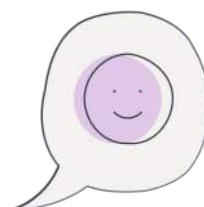
Naturen setter sitt preg på Oppdal og er essensen i bygdas attraksjonskraft som bosted og reisemål. Det var derfor stort engasjement når naturverdiene skulle kartlegges. I kartleggingen er det et skille mellom naturverdier og opplevelseskvaliteter, i praksis henger disse tett sammen.

Begrepsavklaring

Hva er naturverdi? Natur kan beskrives som den delen av virkeligheten som ikke er bearbeidet av mennesket, men fremkommet ved organisk utvikling. Naturverdier viser til de elementer i naturen som har en egenverdi, og de fordelene naturen gir oss mennesker og andre levende arter.

Under presenteres bidragsytternes meninger om hvilke naturverdier som kjennetegner Oppdal:

Bygdas planteliv

En stor andel av naturverdiene knyttes til et rikt planteliv. Blant annet sjeldne planter, fjellbjørkeskog, myr og furuskog. Ulike planter vokser i det mangfoldige landskapet – fra dalbunn til høyfjell. Eksempelvis den sjeldne orkidéen svartkurle som en blant annet kan finne på Engan, Trollheimen med sitt særegne høyfjellsterreng og våtmarksområder i Kåsen.

Dyrene har egenverdi

Oppdal er et leveområde for ulike dyrearter. Moskus, ørret, fjellrev, ørn, rype og jerv er betydelige naturverdier. Det er viktig å bevare landskap og vassdrag for å sikre det biologiske mangfoldet og eksisterende økosystem. Spesielt settes det fokus på å bevare villreinstammen på Dovrefjell som er på rødlisten som nært truet.

Snill og vill

Geologien og landskapet i Oppdal har mange naturkvaliteter som fremheves. Det er en kvalitet at landskapet i Oppdal har stor variasjon, med «snille» fjellområder i øst, og «ville» spektakulære fjell i vest. Videre kjennetegnes landskapet av karakteristiske U-daler, jettegryter og morenemasser. Oppdal har store og sammenhengende naturområder som er ubebygde, og disse må bevares. Klimatiske forhold og værphenomen er også betydelige naturverdier.

Utfordringer for naturverdiene

Kartleggingen viser stor enighet blant bidragsyterne om at vekst i reisemålet utfordrer naturverdiene. Naturen sidestilles ofte med de økonomiske verdiene, og konsekvensen blir at naturen slites eller bygges ned. Kartleggingen avdekket et særlig ønske om å bevare og forvalte naturverdiene på en god måte.

Her presenteres bidragsytternes meninger om hvordan vekst i reisemålet utfordrer naturverdiene i Oppdal:

Mangel på felles planverk

På et overordnet nivå mangler en helhetlig plan for utviklingen av Oppdal som reisemål og fritidsboligkommune. En helhetlig plan bør se ulike planverk i sammenheng, være godt kjent og forankret. Mangelen på det kan forårsake en ukoordinert vekst, hvor utvikling skjer på bekostning av naturens verdi til fordel for økonomisk lønnsomhet for enkeltaktører. Politiske prosesser, planverk og kunnskapsgrunnlag formidles ikke godt nok til interessenter, noe som kan bidra til at utviklingen får konsekvenser for naturverdiene.

Utbygging er motor

Naturverdiene utfordres av utviklingen innen fritidsboliger. Vekst og etterspørsel krever større inngrep når det gjelder infrastruktur som vei, vann og avløp, og ikke minst hytta i seg selv. Utbygging har direkte konsekvenser for naturlige habitater, trekkruiter og beitedyr, og bidrar indirekte til økt menneskelig aktivitet i utmarka.

Økt ferdsel

Den menneskelige aktiviteten bidrar til press på dyreliv og slitasje på planteliv. Det er en utfordring at turgåere stadig beveger seg lengre inn i utmark for å oppsøke urørt natur. Denne utfordringen gjør seg særlig synlig når det gjelder villreinstammene på Dovrefjell, hvor økt besøk og infrastruktur bidrar negativt til den totale påkjenningen for villreinen. Økt ferdsel bidrar også til mer forsøpling i naturen.

Private transportmidler

Økt transport til og fra reisemålet medfører økte klimagassutslipp og lokal forurensning. Oppdal er et geografisk stort område som fører til at besøkende stort sett er avhengig av privat kjøretøy fra bostedet til Oppdal, men også underveis i sitt opphold på reisemålet.

Sosiale verdier

Målet er at Oppdal skal være et godt sted å bo – og besøke. Folkene som enten bor eller besøker Oppdal – og relasjonene dem imellom, har stor betydning for både reisemålet og samfunnet som helhet.

Under presenteres bidragsyternes meninger om hvilke sosiale verdier som kjennetegner Oppdal:

Begrepsavklaring

Hva er sosiale verdier? Det er de grunnleggende prinsippene og normene som styrer samfunnet. Dette inkluderer prinsipper som rettferdighet, respekt, solidaritet og ærlighet. Disse verdiene påvirker handlinger, former relasjoner og bidrar til å skape et godt samfunn.

Det nære

Gode nærmiljø er en sterk sosial verdi i Oppdal. Nærmiljøet verdsettes både av folk som bor i sentrum og i grendene, men også av fritidsinnbyggerne. Nærmiljøet inkluderer det fysiske miljøet, eksempelvis nabolaget, tilgang til friluftsområder, (nær)butikker, skole og barnehage. Det omfatter også det sosiale miljøet; naboer, venner, frivillighet og andre lokale samfunnsgrupper. Gode nærmiljø relateres videre til samhørighet, mestring og følelsen av å høre til.

Ei trygg bygd

Gode oppvekstvilkår er en verdi; Oppdal er et trygt og oversiktlig lokalsamfunn for barn og unge. Gode relasjoner mellom generasjoner er verdifullt for både unge og gamle. Mangfoldet av fritidsaktiviteter for barn og ungdommer er stort i Oppdal, dette fremmer inkludering og reduserer risikoen for utenforskap. Både gode nærmiljø og oppvekstvilkår relateres til sosiale verdier som vennskap, samarbeid, trivsel, tilhørighet og god livskvalitet.

Innsats for fellesskapet

Engasjement er en tydelig sosial verdi med stikkord som dugnadsånd, drivkraft og inkludering. Nærmiljøet og frivilligheten i Oppdal gir grunnlag for sosiale nettverk som bygger gode verdier på kryss av alder, bakgrunn, ferdigheter og engasjement.

For å bli engasjert ligger det også en motivasjon til å bidra til utvikling – et ønske om å gjøre en innsats for fellesskapet. Forutsetninger for engasjement er at det er enkelt å bli involvert, samt tillit til fellesskapet. Engasjement som sosial verdi er også tett knyttet til den kommersielle utviklingen. Oppdal har mange ressurspersoner eller «ildsjeler» som har bidratt til å utvikle virksomheter, produkter og tjenester som er positive for reisemålet.

Verdifulle møteplasser

De viktigste arenaene for sosial verdiskaping i sentrum er Oppdal kulturhus, ulike spisesteder, butikker og kjøpesenter. I tillegg beskrives Oppdal skisenter og det store mangfoldet av organiserte/uorganiserte aktiviteter som verdifulle møteplasser. Tur og natur som møteplass er viktig, samt jakt og fiske.

Utfordringer for de sosiale verdiene

Det vil være viktig for den fremtidige utviklingen – både for reisemålet, men også lokalsamfunnet, å rette spesiell oppmerksomhet til det som utfordrer de sosiale verdiene.

Her presenteres bidragsytternes meninger om hvordan vekst i reisemålet utfordrer de sosiale verdiene i Oppdal:

Svake strukturer

Reisemålsutviklingen gir friksjoner mellom aktører, interessenter og grupperinger. Misunnelse, mangel på kunnskap, frykt for konkurranse og endring kan være årsaker til friksjonene. Det er forbedringspotensialet for samarbeid, kommunikasjon og kunnskapsoverføring mellom:

- aktører i besøksnæringen
- besøksnæring og landbruksnæring
- besøksnæring og Oppdal kommune
- kommuneadministrasjon og lokalpolitikere
- Oppdal kommune og fritidsinnbyggere
- fastboende og fritidsinnbyggere

Manglende samarbeidsstrukturer, rolle- og ansvarsavklaring kan resultere i motsetninger som forsinker gode initiativ og prosesser. Det kan også føre til opplevelse av klasseskiller, utenforskap og konflikter. Det er manglende tillit og åpenhet til organiseringen av reisemålsutviklingen. Det henvises til en «kompiskultur» hvor avgjørelser av strategisk og praktisk betydning, blir foretatt uten mulighet for medvirkning eller påvirkning fra storsamfunnet.

Ønske om videreutvikling

Fellesgoder Oppdal har vært en viktig lokal modell for å finansiere tilretteleggingen av fellesgoder. Modellen har vært viktig for reisemålsutviklingen de siste ti årene, men modellens målsetninger og planer formidles ikke godt nok til aktører. Dette reduserer tilliten til Fellesgoder Oppdal. Det er behov for større innsats innen åpenhet og kommunikasjon når det gjelder fellesgodefinansieringen.

Skiløypenettet

Den pågående reguleringsaken av skiløypenettet er krevende. Utfordringen relateres spesielt til saken om skiløype i Gjevilvassdalen. Saken resulterer i polarisering mellom ulike samfunnsgrupper, svekker tilliten og evnen til samarbeid og dialog. Besøksstrategien hensyntar at den betente saken er under kommunal prosess med mål om detaljregulering, og kommer derfor ikke med en videre konkretisering av mål eller tiltak på vegne av skiløypenettet i Gjevilvassdalen. Det er likevel viktig for besøksstrategien å registrere de negative konsekvensene av uro og uforutsigbarhet ved skiløypa, hvordan dette påvirker samfunnet og reisemålsutviklingen. I dette arbeidet bør en derfor forsøke å finne tiltak som gjør Oppdal i bedre stand til å løse utfordringer på dette nivået i fremtiden.

Nærmiljøene turistifiseres

Overordnet mangler det en forutsigbar styring av reisemålet, hvor spesielt takten i utbygging av fritidsboliger utfordrer de sosiale verdiene. Oppdal kommune bør være mer tydelig og forutsigbar. Det er behov for en fritidsboligpolitikk. Etterspørselen krever økt utbygging og tilrettelegging, noe som gir en polarisering mellom utbyggingskrefter og nærmiljøene. Lokalbefolkningen kan føle seg tilsidesatt, og oppleve at nærmiljøene utsettes for en uønsket «turistifisering». De fastboende føler at det er «folk over alt», og at lokalbefolkningens «hemmelige» turer får økt besøk.

Potensielle ressurser

Lokaldemokratiet trues da involvering og medvirkning kompliseres i en kommune med stor vekst av fritidsinnbyggere. Disse krever stadig større innvirkning på beslutninger i næringslivet og kommunale prosesser. Fritidsinnbyggeren har ved å være deltidsinnbygger et stort eierskap til reisemålsutviklingen, og det mangler planer og konkrete tiltak for å utnytte dette som en ressurs i tiden fremover.

Dugnadsånden settes på prøve

Frivilligheten leverer flere viktige arrangement og aktiviteter som bidrar positivt til reisemålet. Motivasjonen til frivilligheten er nært knyttet til forventninger om økonomisk gevinst. Dersom besøksnæringen drar nytte av arrangementer eller aktiviteter uten å bidra med ressurser, kan dette påvirke engasjementet til frivilligheten på en negativ måte.

Økonomiske verdier

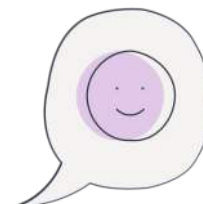
De økonomiske verdiene som er kartlagt knyttes til at Oppdal er et attraktivt sted å bo og besøke. Posisjonen til Oppdal som et reisemål gir betydelige ringvirkninger til hele lokalsamfunnet.

Begrepsavklaring

Hva er økonomiske verdier? Økonomiske verdier er den totale mengden verdier som skapes innenfor et økonomisk system. Disse verdiene omfatter både materielle og immaterielle ressurser som produseres, distribueres og forbrukes i samfunnet.

Under presenteres bidragsytternes meninger om hvilke økonomiske verdier som er viktige i Oppdal:

Mange «bærende næringer»

Oppdal har flere store næringssektorer; handel, bygg- og anlegg, landbruk, skiferindustri og reiseliv. Hver for seg og sammen genereres direkte inntekter til næringslivet og indirekte inntekter til kommunen i form av skatter og avgifter. Bredden av næringsaktører er sentrale verdier for lokalsamfunnet og reisemålet. Flere av sektorene kan knyttes til naturressurser, hvor økonomiske verdier genereres gjennom utnyttelse og bruk av naturverdiene. Eksempler på dette er skifer, matproduksjon, arrangement, fritidsboligutvikling og naturopplevelser. I tillegg har Oppdal mange butikker og serveringssteder, «urbane tilbud i ei fjellbygd». Et kompakt sentrum bidrar til å gjøre Oppdal til et innholdsrikt sted å bo og besøke.

Arbeidskraft og kompetanse

Et mangfold av ulike næringer skaper behov for arbeidskraft, både i reiselivet og andre næringer som eksempelvis eiendoms-, produkt-, og tjenesteutvikling. Spesielt genererer utviklingen av fritidsboliger mange arbeidsplasser til en lang verdikjede av aktører, spesielt innen bygg- og anlegg. Utviklingen av Oppdal som reisemål får videre positive ringvirkninger for nyetableringer- og investeringer.

Befolkningsvekst

Oppdal har voksende befolkningstall og en sunn demografi. Mange oppdalinge velger å flytte tilbake etter studietiden, i tillegg til at bygda tiltrekker seg nye innbyggere. Dette bidrar til å ivareta lokale kunnskaper i kombinasjon med tilførsel av ny. Begge faktorene gir utviklingen drivkraft og bidrar til økonomisk verdiskaping.

Infrastruktur

Sett i sammenheng med regional og nasjonal infrastruktur, som E6 og Dovrebanen, har Oppdal en gunstig plassering. God infrastruktur gir grunnleggende tilgjengelighet for og til lokalsamfunnet. Infrastrukturen muliggjør transport og eksport av varer og tjenester. Videre har det blitt bygget god bredbåndsinfrastruktur som er en forutsetning for økonomisk utvikling i dagens digitale samfunn.

Fra arbeidet med besøksstrategien.
Foto: Nasjonalparken Næringshage

Utfordringer for økonomiske verdier

Attraktiviteten til reisemålet gir god effekt på de økonomiske verdiene i Oppdal. Høy aktivitet innen spesielt fritidsboligutvikling har enorme ringvirkninger for en mellomstor kommune som Oppdal. Til tross for at det stort sett pekes på positive økonomiske effekter av vekst i reisemålet, ble det også avdekket noen aktuelle og potensielle utfordringer.

Her presenteres bidragsytternes meninger om hvordan vekst i reisemålet utfordrer de økonomiske verdiene i Oppdal:

Økonomisk vekst er drivkraften

I det moderne samfunnet er økonomisk vekst driveren, hvor næringslivet er avhengig av å opprettholde vekst. Disse holdningene bidrar til at økonomiske verdier ikke sees i sammenheng med andre lokale verdier. Arbeidet med besøksstrategien viser eksempelvis ønsker om at fritidsboligutviklingen i større grad må ta hensyn til naturmessige-, sosiale- og kulturelle verdier.

Kommunen bør ha koordineringsansvar

Det er manglende eierskap til reisemålsutviklingen, og behov for at Oppdal kommune definerer seg som et overordnet organ for utviklingen. Reisemålsutvikling må sees i sammenheng med samfunnsutvikling. Politiske svingninger og trender gjør det videre utfordrende for næringsaktører å arbeide langsiktig. Det er en avstand mellom kommuneadministrasjon, politikere og næringsinteresser, hvor de tre gruppene har ulik forventning og forståelse for kommunale prosesser og planverk.

Mangel på felles satsning

Det kan ikke være opp til små og mellomstore aktører å arbeide selvstendig og langsiktig med reisemålsutviklingen i Oppdal. For å sikre en positiv utvikling av Oppdal som bo- og besøkssted må offentlige og private aktører samles om en felles strategi. Fraværet av en felles satsning bidrar til at utviklingen blir fragmentert og er prisgitt initiativ hos enkeltaktører, hvor veksten ikke nødvendigvis er tuftet på fellesskapets behov.

Hvem betaler for bruk av fellesgoder

Naturen skal være tilgjengelig for alle, men det byr også på noen utfordringer. Naturopplevelser er frie goder som kan markedsføres av næringsliv og enkeltaktører for å tiltrekke seg folk til bygda. Mange har bosatt seg eller investert i fritidsbolig for å få tilgang til naturen. I Oppdal mangler det en ordning for å sikre at naturen ikke bare forbrukes, men også styrkes. Kartleggingen viser videre at flere aktører, eiere og interessenter har manglende tilhørighet og eierskap til lokalsamfunnets verdier, hvor interessen for å eksempelvis bidra inn i Fellesgoder Oppdal er fraværende.

Mangel på arbeidskraft

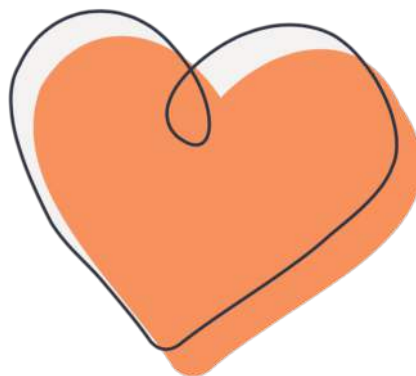
Rask vekst kan føre til mangel på arbeidskraft og kompetanse i besøksnæringen. Som ved andre reisemål varierer antall besøkende og aktivitet mellom sesongene. Disse svingningene skaper uforutsigbarhet for arbeidsgivere med tanke på bemanning. Videre overføres usikkerheten fra arbeidsgiver til arbeidstaker. Besøksnæringen peker på utfordringer knyttet til rask vekst. Mangel på arbeidskraft kan videre påvirke den lokale omstillingsevnen.

Press på offentlige tjenester og infrastruktur

Kartleggingen viser en uro knyttet til økende press på offentlige tjenester, blant annet stort behov for helsetjenester i høysesonger. Et økt antall besøkende forsterker behovet for beredskapstjenester hvor disse må håndtere større folkemengder og potensielt mer komplekse situasjoner. Økt press på infrastruktur i og rundt sentrum kan føre til negative opplevelser som kø og mer biltrafikk. Rask vekst kan føre til dårligere planlegging og tilrettelegging i sentrum, hvor utviklingen av sentrumskjernen blir fragmentert.

Opplevelseskvaliteter

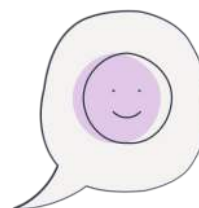
Opplevelseskvalitetene er egenskaper som gjør Oppdal til et godt sted å være for fastboende og besøkende. Ofte søker og verdsetter disse brukerne de samme kvalitetene.

Begrepsavklaring

Hva er opplevelseskvalitet? En opplevelse kan knyttes til en persons personlige erfaring rundt en organisert eller uorganisert aktivitet. En opplevelse kan foretas alene eller sammen med andre.

Under presenteres bidragsytternes meninger om hvilke opplevelseskvaliteter som kjennetegner Oppdal:

Naturopplevelser

Opplevelseskvalitetene er i stor grad knyttet til naturen, hvor den varierte naturen innbyr til ulike opplevelser, aktiviteter, ro og rekreasjon. Mulighetene for å utøve friluftsliv er mange. I Oppdal kan en sykle, bade i elva, gå fotturer, se stjernehimmel, utøve jakt og fiske samt mye mer. Naturen danner grunnlag for fjellopplevelser hele året. Oppdal har turmål for mange; familien, mosjonisten og eksperten kan velge blant et stort utvalg opplevelser.

Ski på bena

En betydelig andel opplevelseskvaliteter knyttes til aktiviteter med ski på bena. Alpinanlegg og langrennsspor er kjerneopplevelser. Flotte skiløyper bort- og nedover er viktige kvaliteter for de som bor og besøker Oppdal. Bygda har også infrastruktur for opplevelser utenfor de preparerte løypene, som løssnøkjøring og fjellskiturer i uberørt snø og natur.

Bratt friluftsliv

Oppdal har varierte tilbud innen bratt friluftsliv, både i form av organisert og uorganisert aktivitet. Klatring praktiseres hele året, isklating på vinteren og uteklating i fjell og på klatrefelt om sommeren. I Oppdal finnes det gode muligheter for mange typer bratt friluftsliv, eksempelvis stisykling og organiserte aktiviteter som elvepadling, juving og rafting.

Kulturopplevelser

Kulturopplevelser og kulturtilbudet som samler fastboende, fritidsinnbyggere og turister er av stor verdi. Oppdal kulturhus har badeanlegg, kino, konserter og forestillinger for enhver smak. Det ligger også et uforløst potensial knyttet til historiske opplevelser som en kan finne på Oppdalsmuseet, Gravfeltet på Vang og langs Pilegrimsleden og Kongeveien.

Urban fjellbygd

Opplevelseskvalitetene i bygda er nært knyttet til folkene, tilbudet og møteplassene i sentrum. Oppdal har et stort mangfold av serveringssteder og bredt handelstilbud. Sentrum preges av urbane egenskaper som bidrar til å synliggjøre det aktive og varierte lokalsamfunnet. Eldre og moderne byggeskikker samt lokale håndverkstradisjoner preger også sentrumbildet. Lokalmat og tradisjonsmat fremheves som verdifulle kvaliteter som kan knyttes til historien og naturen i Oppdal.

Dyra i fjellet

Fastboende og besøkende ønsker å oppleve natur og ville dyr. Nasjonalparken Dovrefjell-Sunndalsfjella og flere landskapsvernområder ligger i Oppdal, områdene innbyr til vakre opplevelser. Spesielt er villrein og moskusen på Dovrefjell en opplevelse for nasjonale og internasjonale besøkende.

Variert fritid

De mange små og hverdagslige opplevelsene er i tillegg kvaliteter for fastboende og besøkende. Bowling, curling, golf, fotball og frisbee-golf er tilbud som kan oppleves av mange. De to sistnevnte er nok viktigst for oppdalingene. Frivilligheten og det lokale engasjementet som ble beskrevet under de sosiale verdiene bidrar til opplevelse for de besøkende i form av tilrettelagte aktiviteter og gode arrangement.

Fjellturer i Trolldalen

Norges vakreste badebasseng

Langrenns-løyper

Storlidalen for langrenn og topptur

Topptur på Storhornet

Kløvstien

Urørt natur

Fotturer & frisk luft

Langrenns-
løyper

Fjellski

Natur og
landbruk

Nærturer
hele året

Alpint &
løssnøkjøring

Sentrums-
nære stier og
Kullsjøen

Sports-
arenaen

Urbane
tilbud i ei
fjellbygd

Gravfeltet
på Vang

Kåsen og
Oppdal
sykkelarena

Fiske

Magalaupet

Jakt

Villreinen er viktig
å ta vare på

Moskussafari
og nasjonalpark

Vårstigen

Utfordringer for opplevelseskvaliteter

Naturen er en av bygdas viktigste ressurser og det er spesielt kvalitetene knyttet til naturopplevelsene som utfordres av vekst. Utfordringene som beskrives nedenfor må også sees i sammenheng med utfordringsbildet knyttet til verdiene som ble presentert tidligere i kapittelet.

Her presenteres bidragsytternes meninger om hvordan vekst i reisemålet utfordrer opplevelseskvalitetene i Oppdal:

Manglende eierskap og ansvar

Det er stort behov for bedre organisering av friluftsområder, da det er manglende ansvarsforhold og eierskap til lokale fellesgoder. I enkelte tilfeller er allemannsretten en utfordring, hvor mennesker står på sin rett, men glemmer sin plikt om hensynsfull og aktsom opptreden. Det er et overordnet behov å balansere tilrettelegging og infrastruktur for de besøkende, samtidig som en ivaretar verdiene som ligger til grunn for opplevelsene.

Slitasje på infrastruktur

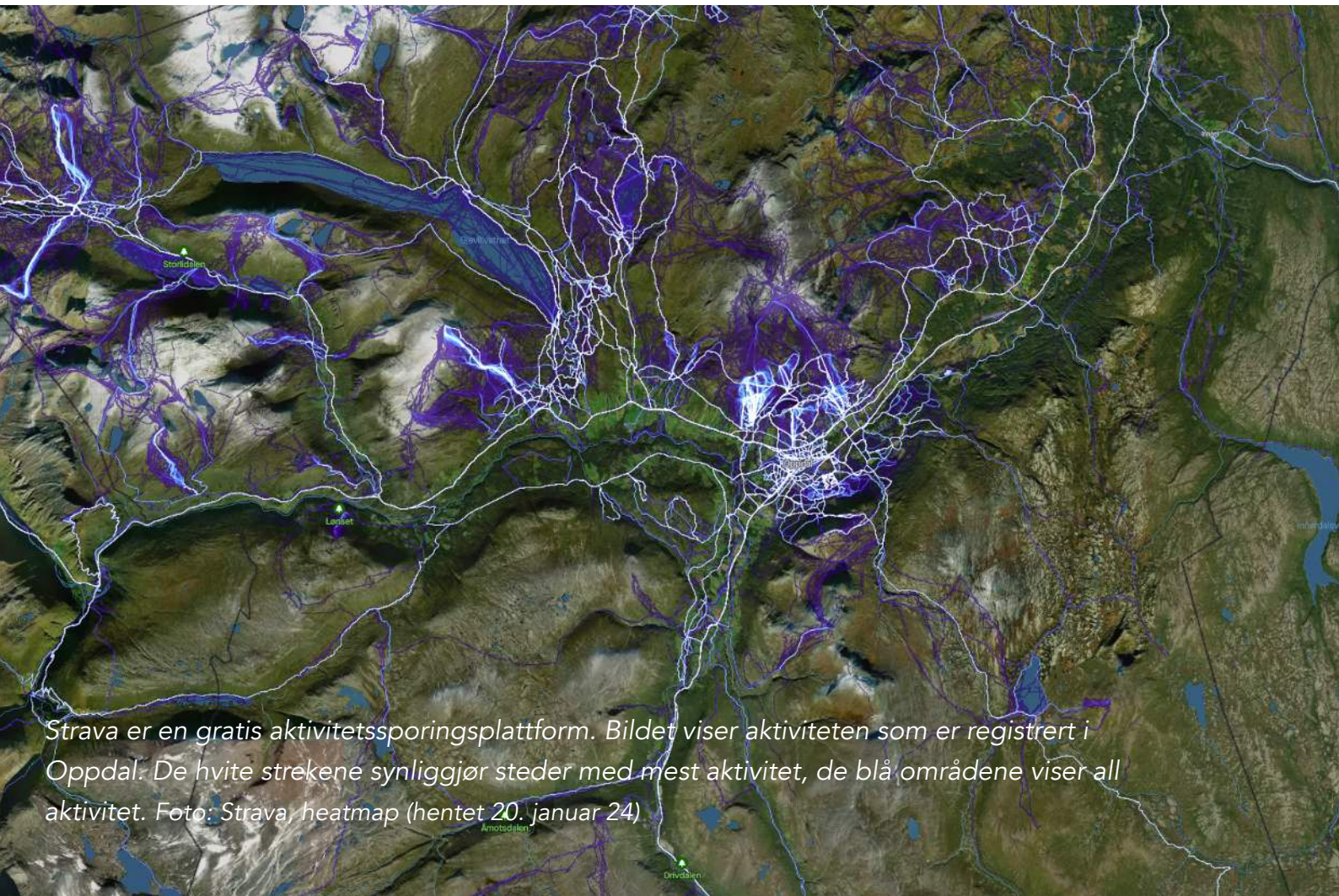
Økt trafikk krever mer tilrettelegging for ferdsel i utvalgte områder hvor en ønsker besøk. Det er manglende system for å tilrettelegge og vedlikeholde opplevelseskvalitetene. Økt besøk krever lokalt eierskap og avsatte ressurser til vedlikehold av stier, skilt, parkeringsplasser mm. Det er et titalls turmål som er særlig attraktive for fastboende og besøkende, disse stiene viser synlige spor av økt trafikk. Slitasje på infrastruktur er spesielt en utfordring som tilhører sommeropplevelsene.

Mer folk forringer opplevelsen

Flere folk forringer opplevelsen av å være alene i naturen. Økt bruk av sosiale medier bidrar også til at lokalsamfunnet har mindre kontroll over hva og hvordan ulike attraksjoner formidles. Denne utfordringer er nært knyttet til de sosiale verdiene, hvor lokalbefolkningen i økende grad opplever den økte ferdselen som ukontrollert og økende.

Konflikt mellom ulike brukergrupper

Oppdal er et reisemål for mange og ulike brukere. Ulike brukere benytter seg av opplevelsene på forskjellige måter, i ett område kan det eksempelvis være attraktivt for turgåeren, stisyklisten og jegeren. Ulike bruk og interesse kan føre til konflikter.

Strava er en gratis aktivitetssporingsplattform. Bildet viser aktiviteten som er registrert i Oppdal. De hvite strekene synliggjør steder med mest aktivitet, de blå områdene viser all aktivitet. Foto: Strava, heatmap (hentet 20. januar 24)

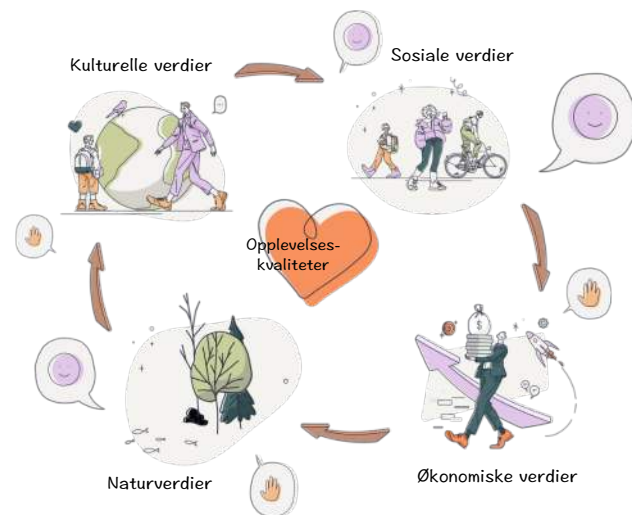
Avslutning kartlegging

I dette arbeidet har bred verdiskaping vært et nyttig rammeverk. Noe av det viktigste med tilnærmingen er helhetsbildet rammeverket skaper, hvor en ser verdiene i sammenheng – og ikke hver for seg.

Gjennom imponerende medvirkning fra mange bidragsyterne, har prosjektet fått stor innsikt i hvilke verdier og kvaliteter som bidrar til å gjøre Oppdal til et godt sted å bo – og besøke.

I alle lokalsamfunn og reisemål vil det være ulike perspektiv på hva som er verdier og hvordan en bør bruke disse. I kartleggingen har besøksstrategien fått opp hovedtrekkene. Det er viktig å være lydhøre for andre perspektiv, meninger og innspill i fremtiden. Spesielt viktig er det å ha god kjennskap til hvordan det «står til» med de sosiale verdiene. Det er disse som knytter sammen de andre verdiene, og det er i de sosiale verdiene mye av løsningen på utfordringene ligger. I møte med andre mennesker blir forståelsen av verdiene formet, derfor må Oppdal sørge for gode møteplasser – formelle og uformelle, for å være i stand til å løse utfordringer⁽⁵²⁾.

I tillegg til å ha kjennskap til lokal kultur, lokale økosystem og menneskene som bor i Oppdal, må en støtte utviklingen til vitenskapelig kunnskap og fagkompetanse. Strategier og beslutninger som gjøres må basere seg på gode og oppdaterte kunnskapsgrunnlag. Det er også viktig at de som har kunnskapen formidler denne på en oversiktlig og mottakelig måte for «folket».

Kapittel 8.

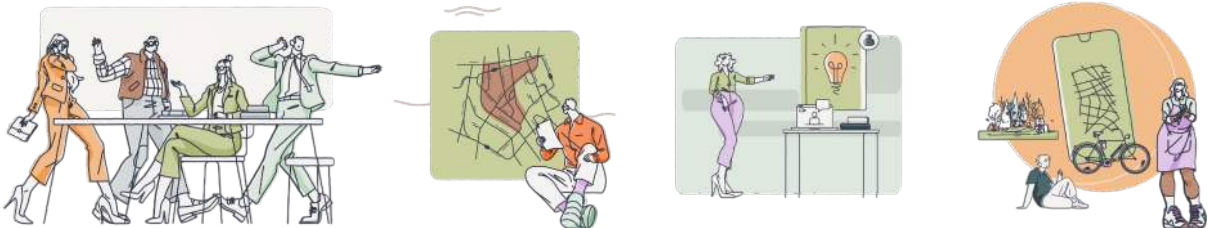
Satsingsområder mot 2035

Når reisemålet Oppdal retter blikket frem mot 2035 skisseres en fremtid med ambisjoner og målsetninger på vegne av et helt samfunn. Grunnmuren for utviklingen er de kartlagte verdiene og utfordringene. Med dette utgangspunktet skal en søke muligheter og utnytte potensialet, samtidig finne løsninger på det som kan forhindre Oppdal å lykkes.

Bidragsterne har gitt sine meninger om hvilke ambisjoner og målsetninger Oppdal som reisemål bør sette seg.

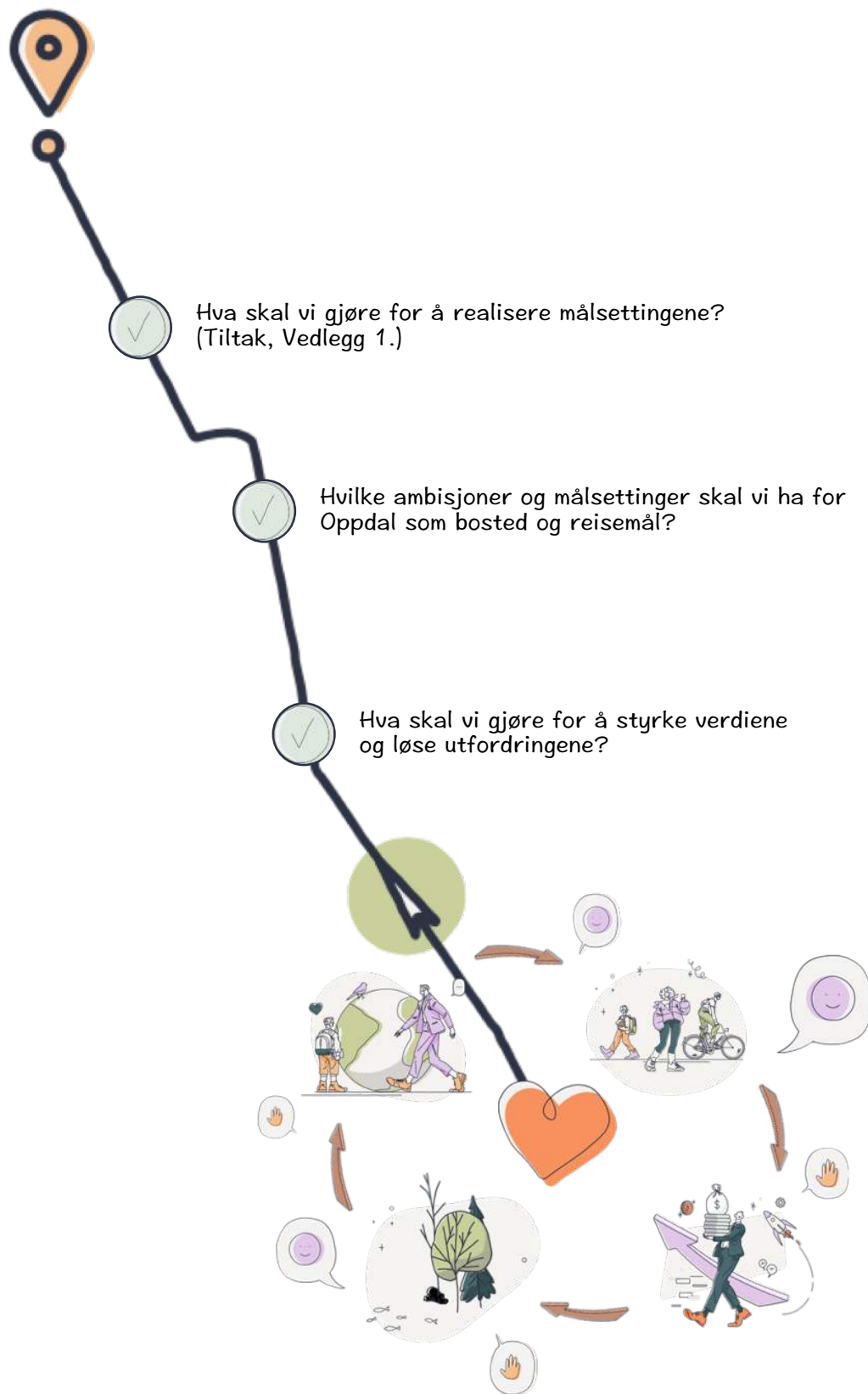
Disse er videre strukturert i fire satsingsområder frem mot 2035:

- **Samarbeidskultur**
- **Verdiforvaltning**
- **Omstillingsevne**
- **Oppløvelsesutvikling**

Satsingsområdene er formulert som fremtidsbilder med tilhørende delmål. For nærmere beskrivelse av metode og datainnsamling se Vedlegg 2.

Oppdal 2035

Illustrasjonen viser hvordan bidragsyterne jobbet med å komme frem til satsingsområdene – Oppdal 2035.

Satsingsområde: Samarbeidskultur

Basert på bidragsyternes innspill er det formulert følgende fremtidsbilde for Oppdal 2035:

Roller og ansvar

I etterkant av besøksstrategien ble det gjort en fremragende jobb for å gjøre den kjent og fremme eierskapet til den hos besøksnæringen. I 2035 er det tydelig rolle- og ansvarsforståelse mellom ulike aktører, noe som har forenklet langsiktig planlegging. Det er etablert et sterkt samarbeidsorgan for aktører i besøksnæringen som fremmer samarbeid, eierskap og påvirkningskraft til reisemålsutviklingen. Kompetente personer og økonomiske ressurser bidrar til reisemålsutviklingen. Landbruksnæringen er inkludert som aktør, og det er god balanse mellom Oppdal som attraktivt reisemål og robust landbrukskommune.

Reisemålsledelse

Utviklingen er organisert gjennom felles visjon og strategi, hvor Oppdal kommune har en ledende rolle. Det er opprettet en reisemålsledelse som består av representanter fra kommune, frivillighet, besøksnæring og landbruksorganisasjoner. Sentralt for iverksettelsen av reisemålsledelsen har vært en tydelig rolleforståelse.

En viktig oppgave for reisemålsledelsen er å se næringsutvikling, besøksforvaltning og lokalsamfunnsutvikling i sammenheng. Derfor har kommunen en sentral rolle i ledelsen. Reisemålsledelsen definerer, samordner og organiserer utviklingen. Herunder utarbeides handlingsplaner med prioriterte tiltak for å kunne realisere besøksstrategien.

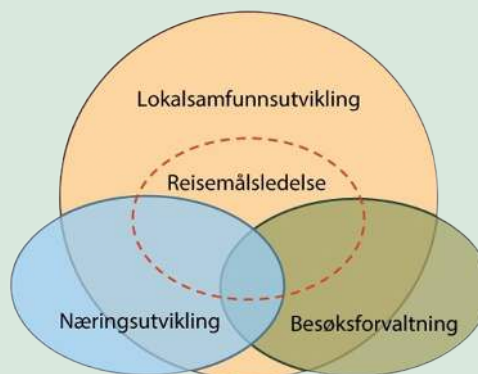
NOU 23:10

«NOU 23:10 Leve og Oppleve – Reisemål for en bærekraftig fremtid» ble offentliggjort i 2023. Rapporten vurderer barrierer og muligheter for hvordan reiselivet i Norge kan bli mer bærekraftig i fremtiden⁽⁵³⁾.

Rapporten er god og omfattende, og flere av dens tilrådninger har vært sentrale i besøksstrategiarbeidet i Oppdal:

- Kommunen må ta initiativet til å etablere en reisemålsledelse sammen med lokale aktører. Gjennom at besøksstrategien er forankret i kommunalt planverk, får reisemålsledelsen et formelt og demokratisk grunnlag for videre arbeid med næringsutvikling og besøksforvaltning.
- Etablere en nasjonal modell for fellesgodefinansiering hvor besøkende bidrar. Forutsetninger for å kunne motta midler fra nasjonalt besøksbidrag er at det er etablert en velfungerende reisemålsledelse og at det utarbeides en besøksstrategi som er vedtatt i kommunen som en del av kommunens samfunnsplanlegging.

Dersom Oppdal skal lykkes med iverksettelsen av besøksstrategiens prioriteringer og tiltak, vil det være essensielt at NOU'en følges opp fra statlig hold.

Figur: Forholdet mellom lokalsamfunnsutvikling, næringsutvikling og besøksforvaltning i reisemålsledelsen.

Fastboende + besøkende = sant

I 2035 er forholdet mellom fastboende og besøkende godt balansert. Satsingen på formelle og uformelle arenaer har ført til en felles forståelse for Oppdals verdier. Blant annet er det opprettet et system for å koble besøkende med lokale frivillige organisasjoner for deltakelse i ulike prosjekter. Her har den årlige dugnadshelga med forbedring av stier og løyper, vært en stor suksess som sosial møteplass.

Satsing på fellesgoder

Organiseringen av fellesgoder er videreutviklet. Den lokale modellen er forsterket, parallelt som innføringen av nasjonalt besøksbidrag har vært avgjørende. Dette har vært et viktig premiss for en god og aktiv besøksforvaltning. Det er reisemålsledelsen som har ansvaret for fellesgodemodellen, noe som sikrer at operative tiltak er tett koblet sammen med reisemålets strategi og målsettinger. Formålet og organiseringen av fellesgoder er bredt forankret gjennom effektiv kommunikasjon på ulike plattformer til ulike målgrupper. Dette har resultert i større oppslutning om den lokale fellesgodemodellen. Slik har flere satsingsområder som utvikling og drift av sommerprodukter blitt realisert.

Delmål

Følgende delmål oppsummerer bidragsytternes innspill:

- Strategisk utvikling av reisemålet gjennom gode strukturer og solid organisering mellom offentlige, private og frivillige aktører
- Tilrettelegge for aktiviteter og opplevelser som styrker de sosiale verdiene mellom fastboende og besøkende
- Videreutvikle den lokale fellesgodemodellen, og forsterke denne med nasjonalt besøksbidrag

Satsingsområde: Verdiforvaltning

Basert på bidragsytternes innspill er det formulert følgende fremtidsbilde for Oppdal 2035:

Kommunal kjerneoppgave

I 2035 er Oppdal Norges mest bærekraftige fritidsboligkommune, hvor en kan vise til god forvaltningspraksis som sikrer bred verdiskaping. Reisemålsutvikling er en kommunal kjerneoppgave, og et verktøy for å lykkes med samfunnsutvikling.

Oppdal kommune var offensive i etterkant av besøksstrategiarbeidet, og bidro til å få på plass viktige samarbeidsstrukturer og ressurser. I tillegg gikk kommunen i front for å realisere anbefalingene fra den statlige utredningen Leve og Opplev fra 2023, hvor Oppdal ble en pilot på reisemålsledelse og nasjonalt besøksbidrag.

Naturverdiene styrkes

Ambisjonene for naturen i Oppdal er tydelige i 2035. Det er en kollektiv vilje til å bevare og styrke naturverdiene, og reisemålsutvikling er basert på kvalitet. Det er gjennomført en kartlegging av kommunens tilgjengelige areal, hvor opplevelseskvaliteter og naturverdier er registrert. Disse er videre hensyntatt i kommunal planlegging og styring. Arbeidet sikrer at naturverdier og opplevelseskvaliteter ikke går tapt for kommende generasjoner, samtidig som planleggingen ikke er i konflikt med landbruksinteressene. I såkalte «grå arealer» har Oppdal kommune, sammen med næringslivet, hatt en vellykket satsing på utnyttelse av disse.

Fritidsboligveileder

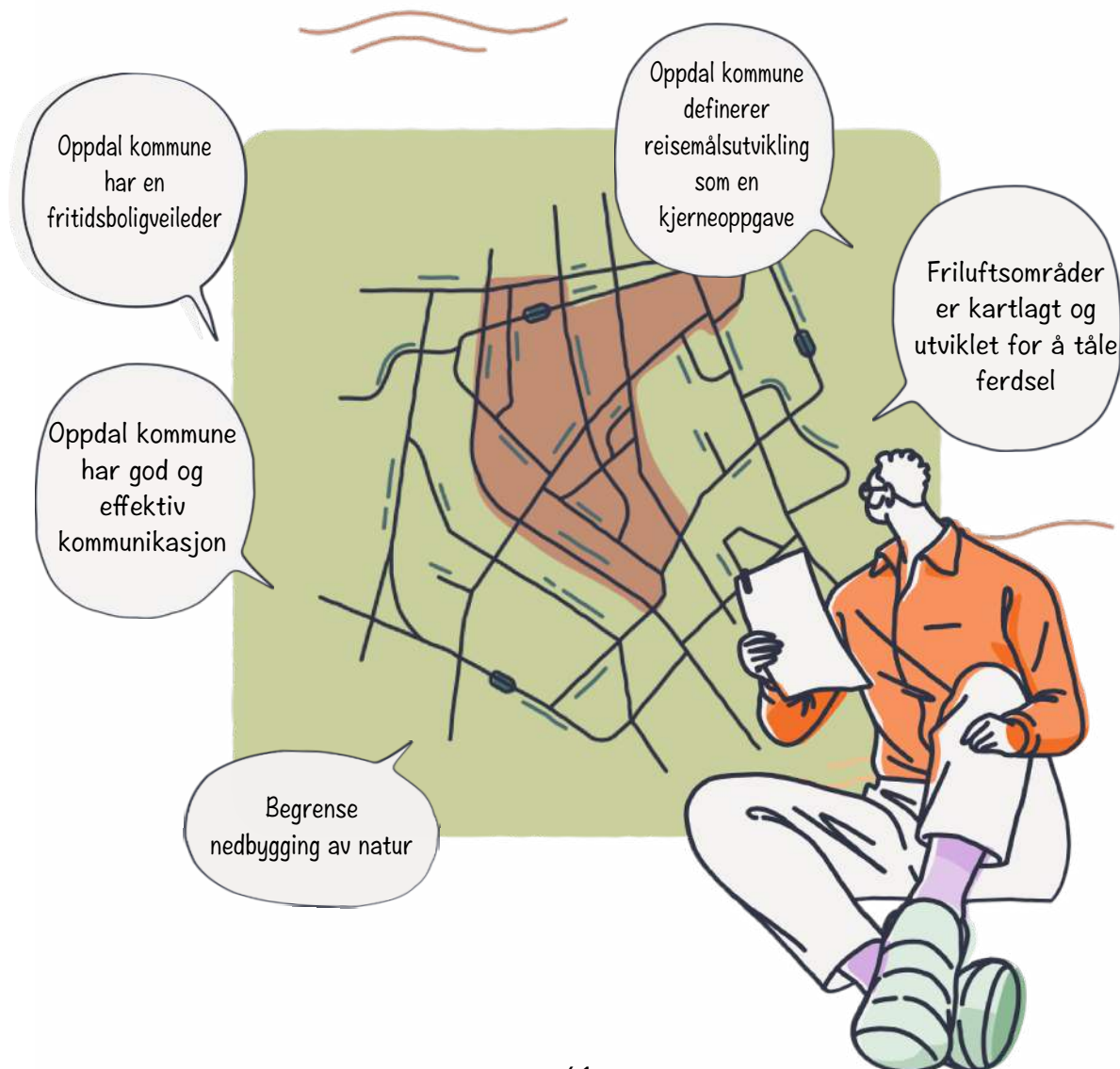
Oppdal kommune har utformet en fritidsboligveileder som er et godt verktøy for administrasjon, politikere og næringsliv. Veilederen er forankret i kommuneplanens arealdel. Overordnet skal veilederen sikre at fritidsboligutviklingen ikke kommer i konflikt med lokalsamfunn, natur- og kulturverdier. Samtidig skal veilederen stimulere til forutsigbar aktivitet i næringslivet. Kommunen har kartlagt og fastsatt tålegrenser for utbygging basert på miljømessige og sosiale forhold. Veilederen skal også stimulere til bærekraftig arkitektur for fritidsboliger, med vekt på materialvalg, energieffektivitet og god terrengtilpasning. Saker som omhandler fritidsboligutvikling er kunnskapsbaserte og i tråd med internasjonalt/nasjonalt rammeverk. Oppdal kommune tilrettelegger for god opplæring av ansatte og politikere for å integrere ny og relevant kunnskap.

Enkel og effektiv kommunikasjon

Oppdal kommune har hatt en vellykket satsing på å gjøre planverk, kommunale prosesser og prosedyrer tilgjengelig og forståelig for ulike målgrupper. Fokus på forenkling av språk og god kommunikasjon på ulike plattformer har bidratt til færre misforståelser og økt medvirkning.

Prioriterte friluftsområder

Friluftsområder er kartlagt og utviklet for å tåle ferdsel. Det er lav terskel for å styre tilrettelegging og markedsføring av friluftsområder som bør skånes. Vurderinger som legges til grunn er basert på kunnskapsgrunnlag, og videre et tett samarbeid mellom kommune, vernemyndigheter, landbruksinteresser, grunneiere og besøksnæring. System for overvåking og evaluering av ferdsel er etablert, og gjør det mulig å iverksette tiltak i henhold til endrede forhold og behov. For å sikre skånsom utvikling av friluftsområder, er det satset på opplæring og kompetansehevende tiltak for tilretteleggere.

Sti- og løypeplan

Oppdal kommune har revidert sin sti- og løypeplan, den fungerer som et forutsigbart rammeverk. Hvor det er aktuelt har kommunen sikret tilgangen til friluftsområdene ved detaljregulering. Oppdal har lyktes i å tilrettelegge for skiløyper som krever et minimum av snø for å prepareres. En forsterket fellesgodefinansiering (lokal og nasjonal) sikrer helhetlig utvikling og drift av prioriterte friluftsområder.

Tilgang for ulike brukere

Gjennom kartlegging, planlegging og drift av populære friluftsområder har en klart å tilrettelegge for ulike type fritidsbrukere i utmark. Potensielle konflikter mellom «moderne» vs. «tradisjonelt» friluftsliv, og landbruk vs. fritidsbrukere er avverget gjennom god forvaltning, hvor samarbeid har vært et suksesskriterie.

Bygdebyen

I 2035 kan Oppdal høste av god styring og planlegging for å styrke verdiskapingen i sentrum. Auna er en opplevelse som fremmer økonomisk-, sosial og kulturell verdiskaping. Posisjonen som et regionsenter er fremdeles sterk, hvor Oppdal utnytter sin gode beliggenhet tilknyttet ferdssåreer som E6, riksveg og jernbane. Balansen mellom myke trafikanter og tilgangen til sentrum via bil, er vellykket gjennom strategisk planlegging og bred medvirkning. Sentrum er et verktøy for å skape sosiale møteplasser og fremme utvikling av produkter og aktiviteter. Sentrum formidler identiteten og særpreget til fjellbygda på en god måte. I tillegg er det sørget for enkel tilgang fra sentrum til de omliggende friluftsområdene.

Delmål

Følgende delmål oppsummerer bidragsyternes innspill:

- Oppdal kommune sikrer en forutsigbar utvikling av reisemålet
- Oppdal praktiserer skånsom utbygging av fritidsboligområder gitt tålegrensen til naturen og lokalsamfunnet
- Prioritere friluftsområder som tåler ferdsel og tilrettelegging
- Utvikle Oppdal sentrum for å sikre bred verdiskaping

Satsingsområde: Omstillingsevne

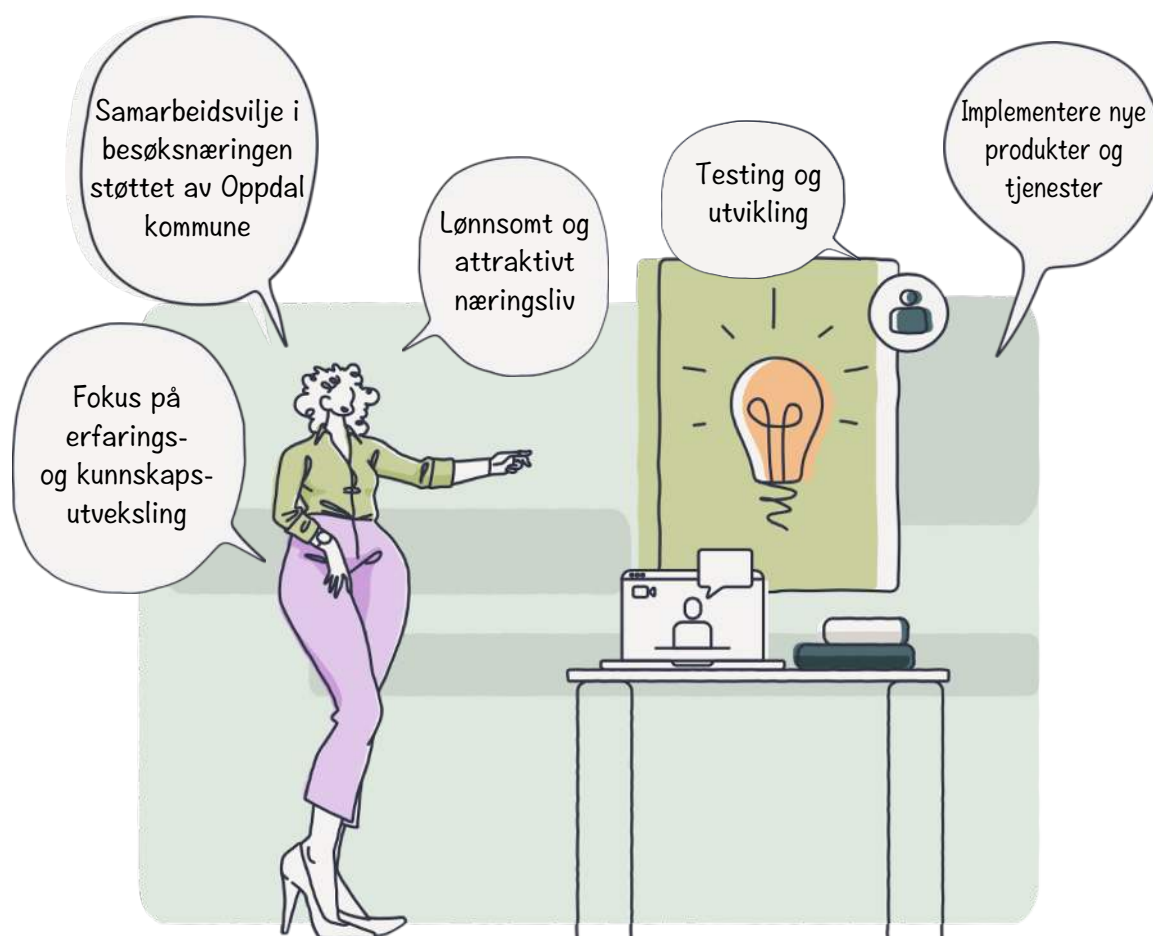
Basert på bidragsyternes innspill er det formulert følgende fremtidsbilde for Oppdal 2035:

Samhandling

Norge er et lavutslippssamfunn i 2035, men omstillingen har vært krevende for hele nasjonen. I Oppdal har en lykkes takket være et offensivt samarbeid mellom kommune og næringsliv hvor ulike arenaer for nettverksbygging og kompetanseutvikling har vært viktig. Oppdal har raskt tatt i bruk ny teknologi. Dette har vist seg å være en styrke for å posisjonere seg i markedet og bidratt til å øke den lokale økonomiske verdiskapingen. Kommune og næringslivet har etablert et konstruktivt samarbeid for å redusere risiko, øke forutsigbarheten og finne en omforent strategi for den grønne omstillingen.

Kunnskapsbasert

Regionale og nasjonale kunnskapsmiljø har bistått kommune og næringsliv i forståelsen av hva det grønne skiftet innebærer av muligheter og utfordringer. Dette

har fremmet innovasjon, økonomisk utvikling og bidratt til å løse de komplekse samfunnsutfordringene. Det tverrfaglige samarbeidet mellom næring, kommune og kunnskapsmiljø har gjort Oppdal til et foregangseksempel for andre reisemål.

Innovasjon og omstilling

En offensiv omstillingsstrategi har gitt næringsliv og kommune et konkurransefortrinn. I 2035 har Oppdal et innovativt næringsliv som tiltrekker seg morgendagens arbeidskraft. Dette resulterer i stabilt innbyggertall. Den grønne omstillingen tiltrekker seg investorer på utkikk etter bærekraftige prosjekt, og bidrar til å forsterke både omstillingstakten og attraktiviteten til det lokale næringslivet.

Nye produkter og tjenester

Den lokale bygg- og anleggsbransjen har utviklet nye forretningsmodeller. I 2035 har bransjen tilegnet seg spisskompetanse innen mer bærekraftig fritidsboligutvikling, og tilpasset seg nye rammevilkår og et miljøbevisst marked på en svært god måte. Oppdal har utviklet gode løsninger på hvordan utføre skånsom utbygging og forbedring av natur i bebygde områder. I tillegg har byggebransjen ekspertise innen god ressursbruk av materialer, praksis av ombruk og innovative løsninger innen energi, vann og avløp. Rehabilitering- og oppussingsmarkedet av fritidsboliger er utnyttet av oppdalshåndverkerne. Denne kompetansen har gitt lokalt næringsliv et konkurransefortrinn og sikret høy etterspørsel i nærmarked, men også nasjonale marked.

Delmål

Følgende delmål oppsummerer bidragsytternes innspill:

- Reisemålsutviklingen er tuftet på kunnskap og samarbeid
- Reisemålsutviklingen bidrar til innovasjon og grønn omstilling

Satsingsområde: Opplevelsesutvikling

Basert på bidragsyternes innspill er det formulert følgende fremtidsbilde for Oppdal 2035:

Felles retning

I 2035 er opplevelsene i Oppdal tuftet på kultur- og naturverdiene. Det er lagt ned en stor innsats for å styrke opplevelsene, både med tanke på fastboende og besøkende. Det er satset på lokal kompetanseutvikling og erfaringsutveksling med andre reisemål. Oppdal har en solid strategi for fremtidens reisemål, hvor hovedmålet er å utvikle aktiviteter som bidrar til å forsterke naturen og lokalsamfunnet. Takket være reisemålsledelsen har Oppdal fått en felles retning for utviklingen av tjenester og produkter. Visit Oppdal har også vært en avgjørende bidragsyter for å realisere målsettingene. Gjennom målrettet arbeid har produktene ski, sykkel og vandring nådd et nytt nivå. Nå finnes flere tjenester og arrangementer som forsterker satsingene, også guidede opplevelser inngår i produktporteføljen.

De besøkende

Lokalbefolkningen setter stor pris på impulsene og verdiene gjestene bringer med seg til bygda, og de besøkende føler seg velkommen til Oppdal. Spesielt er

fritidsinnbyggerne gode ambassadører, og stolte formidlere av verdiene og kvalitetene reisemålet er tuftet på. Turistene er også viktige for reisemålet. Oppdal tiltrekker seg engasjerte gjester, som er særlig opptatt av å støtte lokalsamfunnet og bidra til lokal verdiskaping.

Økt bruk av fritidsboligen

Et sentralt mål i utviklingen av Oppdal som reisemål har vært å øke antall overnattingsdøgn. For å realisere målet har det blitt satset på å forenkle bruken av fritidsboligen gjennom vaktmestertjenester, delingsløsninger og økt tilrettelegging. Utviklingen av nye tjenester har vært viktig i omstillingen til det grønne skiftet. Fritidsinnbyggerne oppsøker hytta så ofte de kan, og når de ikke bruker hytta selv benytter de seg av delingsplattformer som muliggjør en trygg utleie av boligen.

Lokalmat

Lokale matprodukter har blitt en sentral del av verdiskapingen. Det er opprettet godt samarbeid mellom landbruk, foredlere og mat- og serveringsbransjen som sikrer tilgang og økt etterspørsel av lokale råvarer. I tillegg til å tilby råvarer i butikkene, serveres lokale smaksopplevelser på små og store serveringssteder i hele kommunen. Historien bak matproduktene formidles av besøksnæringen.

Kommunikasjon

Reisemålsledelsen har koordinert arbeidet med å utvikle en kommunikasjonsstrategi for reisemålet. Oppdal utmerker seg når det gjelder formidling av lokale verdier og kvaliteter. Uansett hvor besøkende ferdes, blir de møtt med tydelig informasjon om ønsket atferd, som ikke bare er en veiledning, men en invitasjon til å delta i lokalsamfunnet med respekt og forståelse. Markedsføringen av reisemålet kjennetegnes av kompetanse og informasjon om bærekraftig bruk.

Delmål

Følgende delmål oppsummerer bidragsytternes innspill:

- Besøksnæringen sikrer økt verdiskaping gjennom tjeneste- og produktutvikling
- Strategisk kommunikasjon bidrar til at besøkende og fastboende får økt forståelse for de lokale verdiene

Kapittel 9.

Anbefalinger

Når Oppdal starter arbeidet med å iverksette besøksstrategien vil det kreve stor innsats og motivasjon fra flere aktører. Det er viktig å være bevisst at en nå har satt i gang et langsiktig arbeid. Ved tålmodig og kontinuerlig arbeid vil en over tid oppnå gode resultater.

Det er essensielt å komme raskt i gang med det operative arbeidet, slik et en unngår at besøksstrategien blir lagt i en skuff. Samtidig kan ikke alt av målsettinger og tiltak påstartes likt. Inspirert av metodikken bak 10-punktsmodellen⁽⁵⁴⁾ anbefales Oppdal i det kommende arbeidet å prioritere følgende seks hovedområder:

Forankring

Besøksstrategien har et godt utgangspunkt ved at den er basert på medvirkning fra fastboende og besøkende. Når strategidokumentet nå foreligger er det likevel nødvendig å fortsette forankringen. Det er viktig å identifisere hvilke aktører som er sentrale for å kunne lykkes i utviklingsarbeidet.

En grunnleggende forutsetning for å lykkes er at Oppdal kommune og Oppdal Næringsforening har kapasitet til forankring og kvalifiserte personer og økonomiske ressurser til iverksettelse.

Kartlegg ildsjeler og aktører som er spesielt viktig for videre utvikling, og legg ekstra energi på å involvere disse. Det kan være personer/aktører som i kraft av sin kompetanse, tilhørighet, kapital, ideer, beslutninger og lignende kan bistå ekstraordinært til oppnåelsen av mål og gjennomføringen av tiltak.

Besøksstrategien må være godt forankret og vedtatt i politisk og administrativ ledelse.

Samtidig er det viktig at enkeltaktører kjenner sin besøkestid, er nysgjerrige, engasjerte og ønsker å bidra i utviklingsarbeidet. Enkeltaktører bør allerede nå begynne å forberede seg på økt samarbeid, omstilling og god forvaltningspraksis. Det kan ikke utelukkende være opp til Oppdal kommune og Oppdal Næringsforening hvorvidt en lykkes med realiseringen av besøksstrategien. Besøksnæring, landbruk, frivillighet, besøkende og fastboende må vise interesse og engasjement – sammen og hver for seg.

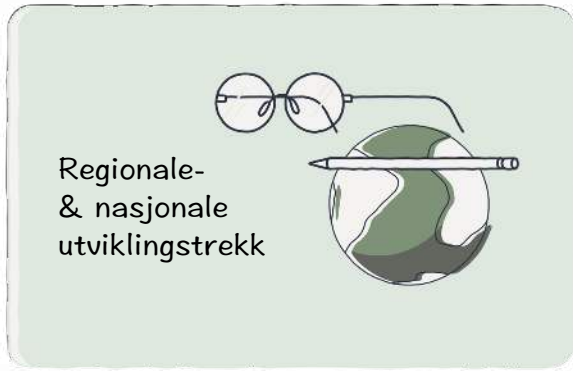
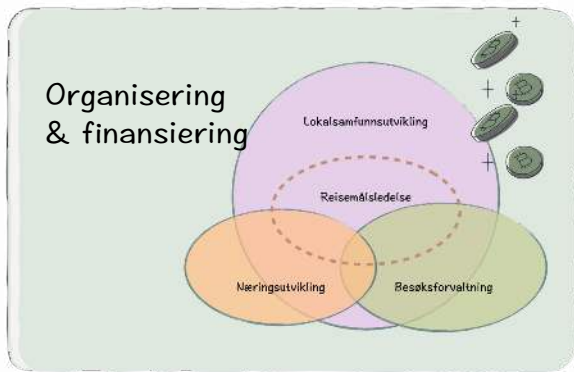
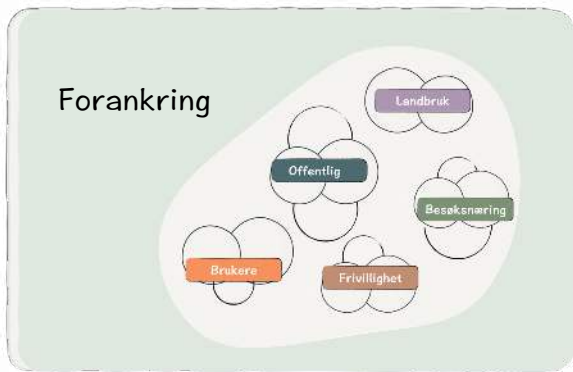
Finansiering og organisering

God organisering og finansiering er viktig for å sikre resultater og det langsiktige perspektivet i utviklingsarbeidet. Eksisterende organisering av reisemålet og tilgjengelige finansieringskilder skal ikke være styrende for hvilke tiltak som prioriteres. Planmessige og strategiske forankrede tiltak har lettere for å la seg organisere og finansiere.

Det anbefales at Oppdal kommune, Oppdal Næringsforening sammen med Trøndelag fylkeskommune går sammen om å fremme Oppdal som en nasjonal pilot for nasjonalt besøksbidrag og reisemålsledelse (i henhold til NOU 2023:10 Leve og Oppleve). Oppdal kommune må definere reisemålsutvikling som en kjerneoppgave og prioritere å bruke ressurser på utviklingen. Besøksnæringen må videre finne en funksjonell organisering som frigjør tid og ressurser til å kunne jobbe med reisemålsutvikling. En kan ikke basere seg på at utviklingsarbeidet utelukkende skal gjøres på frivillig basis, ulønnet eller komme i tillegg til dagens arbeidsoppgaver.

Det understrekes at det er viktig å få på plass solide strukturer og rammer for utviklingsarbeidet. Samarbeidsstrukturer internt i besøksnæringen, men også på tvers av private, offentlige og frivillige aktører.

Oppdal kommune må gå i front for å etablere en reisemålsledelse. Samtidig må en unngå at utviklingsarbeidet blir et kommunalt prosjekt. Det vil være viktig å avklare mandatet til reisemålsledelsen, og videre hvilke representanter som skal ha en plass i reisemålsledelsen. Det må gjennomføres en grundig kartlegging og vurdering av hvilke interessenter som bør involveres. Målet er en bredt sammensatt reisemålsledelse bestående av aktører som har eierskap til arbeidet, kompetanse, erfaring og et ønske om å bidra aktivt. Reisemålsledelsen bør etableres i løpet av 2024.

... evaluere og tilpasse

Handling og kommunikasjon

Det anbefales at reismålsledelsen sorterer og prioriterer foreslåtte tiltak (Vedlegg 1), samt vurderer hvilke tiltak som bør sees i sammenheng og definere hvem som har hovedansvaret for gjennomføring. Noen tiltak vil det være krevende å iverksette, noen haster det med, mens andre lettere kan vente. Sorteringen må resultere i et forslag til handlingsplan.

Det oppfordres til å sikre noen tidlige og tydelige seire for å fremme eierskapet og engasjementet til besøksstrategien. Det er ikke alle som lar seg begeistre av strategier, men har behov for konkrete resultater for å bli overbevist. Samtidig vil gevinsten av vellykkede tiltak reduseres betraktelig dersom interessegruppene ikke får kjennskap til resultatene. Derfor vil det være av avgjørende betydning å legge en god plan for hvordan Oppdal skal gjennomføre og kommunisere tiltakene.

Kunnskapsdrevet utvikling

Besøksstrategien som foreligger er et godt utgangspunkt for å nærmere undersøke nye mulighetsrom. Det vil alltid være behov for å innhente ytterligere kunnskap om enkelte tema for å sikre gode beslutninger knyttet til detaljer om videre utvikling. Strategien gir en veiledning til hvor og hvorfor en må innhente ytterligere informasjon. Det oppfordres til at kommune og besøksnæring søker mer kunnskap og data før en prioriterer tiltak og handling på vegne av reisemålet. Deretter må besøksforvaltning videreutvikles og innarbeides som et styrings- og planleggingsverktøy for Oppdal.

Regionale- og nasjonale utviklingstrekk

Aktører og prosesser utenfor lokalsamfunnet vil også i tiden fremover ha innvirkning på hvilken utvikling Oppdal kan få til. Det kan være politiske prosesser og beslutninger i fylkeskommune, regjering og Stortinget, og makrotrender i bransjer som er representert med bedrifter i lokalsamfunnet. Endringer i folks holdninger, verdigrunnlag og forbruksmønster kan også virke inn. Eksterne føringer vil påvirke utviklingen i Oppdal. Er Oppdal oppmerksomme på disse, er det gode sjanser for å få drahjelp utenfra. Alternativt risikere en å gå glipp av muligheter eller havne bakpå, dersom en ikke er observant og får med seg utviklingstrekk som vil berøre utviklingen.

Evaluere og tilpasse

Det vil videre være nødvendig å evaluere og tilpasse besøksstrategien fortløpende. Dette er viktig av flere grunner da eksterne og interne forhold vil endres og påvirke strategien. Det lokale arbeidet vil avhenge av lokale ressurser, behov og prioriteringer, og må tilpasses deretter. På samme måte som dagens strategi påvirkes av omgivelsene rundt, må den oppdateres i tiden fremover.

Gjennom regelmessig evaluering må det vurderes om strategien fungerer som planlagt eller om det er behov for justeringer for å møte nye utfordringer eller muligheter.

I arbeidet med besøksstrategien har en erfart at gjennom formelle og uformelle møteplasser, hvor en samler ulike interesser frembringes nye ideer og kunnskap. Det bør tilstrebes videre dialog og samarbeid de kommende årene for å sikre en positiv utvikling for Oppdal som bosted og reisemål.

Begrepsoversikt

Begrep	Forklaring
Besøksforvaltning	Betyr å sikre en bærekraftig utvikling som er innenfor grensen til det natur, landskap, miljø, lokalsamfunn og lokal kultur tåler, samtidig som det gir grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping.
Besøksnæring	Besøksnæring brukes om næringsaktører som tilbyr/selger tjenester og produkter til besøkende (fritidsinnbyggere og turister). De viktigste næringsaktørene i Oppdal er det klassiske reiselivet (se reiseliv), bygg- og anleggsbransjen, eiendomsutviklere og handel.
Besøksstrategi	En besøksstrategi er en felles plan for hvordan en forvalter besøket i kommunen, og skal vise hvilke tiltak som er nødvendige for å skape en balansert utvikling innenfor alle bærekraftsdimensjonene.
Bred verdiskaping	Handler om å tydeliggjøre sammenhenger mellom økonomisk, sosial, kulturell og miljømessig verdiskaping. I arbeid med samfunnsutvikling kan den brede verdiskapingen sees på som en operasjonalisering av bærekraftig utvikling på lokalt nivå.
Brukere	Brukes om fastboende, fritidsinnbyggere og andre besøkende/turister
Fellesgode-finansiering/ Fellesgoder AS	I etterkant av Masterplan Oppdal (2013) ble Fellesgoder AS etablert. Modellen finansierer forhåndsdefinerte tiltak (knyttet til fellesgoder) og er et spleiselag mellom privat næringsliv, Oppdal kommune og grunneiere som selger hyttetomter.
Fellesgoder og private goder	I økonomisk teori er det vanlig å skille mellom fellesgoder og private goder. Private goder omsettes i markedet, hvor prisene bestemmes av tilbud og etterspørsel tilpasset markedets reguleringer. Fellesgoder er kollektive goder eller offentlige goder. Rene fellesgoder er kjennetegnet ved at flere kan benytte seg av godet samtidig uten at det reduserer verdien for andre, og uten at godet blir brukt opp. Rene fellesgoder er også kjennetegnet ved at det ikke er mulig å forhindre noen i å benytte seg av dem, noe som vil si at de er ikke-ekskluderbare.
Fritidsinnbygger	Brukes om besøkende som eier eller har tilgang til fritidsbolig (hytte) i Oppdal.
Kulturell verdi	Gjennom oppdragelse, opplevelser og aktiv deltakelse påvirkes vi av kulturen som gjelder der vi vokser opp og bor. Kultur overføres fra generasjon til generasjon, men endrer seg også over tid. Kulturelle verdier handler om felles ideer, prinsipper, normer, kunnskap, holdninger, vaner, identitet og tradisjoner.
Kulturlandskap	Med kulturlandskap mener vi landskap som er formet av menneskers liv og virke opp gjennom tidene, eller landskap som på forskjellig vis bærer i seg

	forestillinger som påvirker mennesket. Landbruksareal er eksempel på kulturlandskap.
Naturverdi	Natur kan beskrives som den delen av virkeligheten som ikke er bearbeidet av mennesket, men fremkommet ved organisk utvikling. Naturverdier viser til de elementer i naturen som har en egenverdi, og de fordelene naturen gir oss mennesker og andre levende arter.
Opplevelseskvalitet	En opplevelse spiller på følelser og sanser, og er en persons subjektive erfaring. En opplevelseskvalitet innebærer derfor personlige positive opplevelser.
Reiseliv	Reiseliv som næring består av flere bransjer som tilbyr varer og tjenester til mennesker på reise. De viktigste er overnatting, aktiviteter, attraksjoner og severdigheter, servering, arrangementer, kultur og underholdning, transport, informasjon og formidling.
Reisemål	Reisemål og destinasjon brukes ofte om hverandre. Et reisemål kan defineres som et geografisk sted som besøkes fordi stedet har noen kvaliteter, og stedet gir den besøkende noen opplevelser som gjør det verdt å besøke. Avgrensningen av et reisemål varierer, og kan være alt fra et sted, område eller ett eller flere land.
Reisemålsledelse	Handler om å definere og koordinere utviklingen av et mer bærekraftig reiseliv på reisemålet. Reisemålsledelsen er en bredt sammensatt gruppe med deltakere fra privat, offentlig og frivillig sektor, og evt. andre aktører i lokalsamfunnet som samarbeider for å oppnå visjonen og målene for reisemålet.
Reisemålsutvikling	Er et systematisk arbeid for helhetlig utvikling av et sted/reisemål/destinasjon, basert på turistenes ønsker og behov, de fastboende sine ønsker og behov, bærekraftige helhetsperspektiv for utvikling, samt reisemålets forutsetninger og muligheter.
Sosial verdi	Det er de grunnleggende prinsippene og normene som styrer samfunnet. Dette inkluderer prinsipper som rettferdighet, respekt, solidaritet og ærlighet. Disse verdiene påvirker handlinger, former relasjoner og bidrar til å skape et godt samfunn.
Turist	Turist er en person som reiser i eget eller andre land for fornøynsens skyld, eller en person som oppholder seg midlertidig utenfor hjemmet på fritiden.
Verdi	Verdi er kvaliteten ved noe, det som er godt ved noe. Verdier omfatter alt det vi ønsker å ta vare på, arbeide for eller verne om. Beskrivelsen sier ingenting om hvilke verdier et samfunn eller enkeltindivider har, da ulike personer vektlegger ulike verdier.
Økonomisk verdi	Økonomiske verdier er den totale mengden verdier som skapes innenfor et økonomisk system. Disse verdiene omfatter både materielle og immaterielle ressurser som produseres, distribueres og forbrukes i samfunnet.

Kildeliste

Rammeverk

- (1) NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)
- (2) NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)
- (3) NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)
- (4) Haukeland, P.I. & Brandtzæg, B. A. (2009). Den brede verdiskapingen.
- (5) Kamfjord, G. (2019). Det helhetlige reiselivsproduktet.
- (6) Mossberg, L. (2012). Å skape opplevelser fra OK til WOW!. (2. utg.) Bergen: Fagbokforlaget

Premisser og føringer

- (7) <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/klima/innsiktsartikler-klima/de-internasjonale-klimaforhandlingene/id2741333/>
- (8) <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/det-globale-kunming-montreal-rammeverket-for-naturmangfold-naturavtalen/id2987476/?expand=factbox3002877>
- (9) <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- (10) <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/internasjonalt/gronn-giv/europas-gronne-giv/>
- (11) <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/strategy-operations/articles/den-fjerde-industrielle-revolusjon-er-her.html>
- (12) <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id2924859/>
- (13) <https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/nye-eu-regler-for-b%C3%A6rekraftige-aktiviteter-kan-gi-mer-rapportering-for-mindre-bedrifter>
- (14) <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2023/april-2023/tiltaksanalyse-for-skog-og-arealbrukssektoren/>
- (15) https://www.regjeringen.no/contentassets/7f494f7b9c0d46bab28c366616e3cd1e/nn-no/pdfs/h-2528_n-hytteveileder.pdf
- (16) <https://business.visitnorway.com/no/strategi-for-norsk-reiseliv/>
- (17) <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2991315>
- (18) <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-ber-om-innspill-til-ny-villreinspolitikk/id2992768/>
- (19) <https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/naring-og-innovasjon/planer-og-strategier/verdiskapingsstrategien/>
- (20) <https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/naring-og-innovasjon/opplevelsesnaering/scenarioprojekt-for-opplevelsesnaringene-i-trondelag/>

- (21) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/plan-miljo-og-landbruk/planer/godkjente-planer/naturmangfold/naturmangfoldplan_oppdal_17.11.2023.pdf.pdf
- (22) <https://sway.office.com/A0jmvOn1ZqPBA34C?ref=Link&loc=play>
- (23) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/plan-miljo-og-landbruk/planer/klima-og-energiplan/klima-og-energiplan-rev002_sluttbehandling_klima-og-energiplan_2018_2029.pdf
- (24) <https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/kommunale-planer/strategisk-naringsplan-for-oppdal-2019-2030.pdf>
- (25) <https://lovdata.no/nav/lov/2008-06-27-71/kap11>
- (26) https://en.wikipedia.org/wiki/Sharing_economy
- (27) <https://www.opinion.no/rapporter/forbruker-og-baerekraft>
- (28) <https://www.opinion.no/innlegg/fem-ferske-innsikter-om-norske-forbrukertrender-2023-2025>
- (29) <https://www.nhoreiseliv.no/medlemskap-og-fordeler/nyhet/2022/trendforsker-reiselivet-skal-redde-verden/>
- (30) <https://www.delta.no/yrke/avyo/nyheter/trender-mot-2035>
- (31) <https://www.delta.no/yrke/avyo/nyheter/trender-mot-2035>
- (32) <https://www.nhoreiseliv.no/medlemskap-og-fordeler/nyhet/2022/trendforsker-reiselivet-skal-redde-verden/>
- (33) <https://rethinkfood.no/wp-content/uploads/2023/10/Rethink-rapport-4-Megatrender-samlet-031023.pdf>
- (34) NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)

Reisemålet Oppdal

- (35) <https://www.kommunal-rapport.no/kommunebarometeret/oppdal-til-topps-i-kommunebarometeret/153198!/>
- (36) <https://www.trondelagfylke.no/globalassets/dokumenter/plan-og-areal/barekraftsnettverk/barekraftsrapport-oppdal-2023.pdf>
- (37) <https://kulturindeks.no/>
- (38) <https://www.ssb.no/kommunefakta/oppdal>
- (39) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/kommuneplan/gjeldende-temaplaner/naturmangfoldplan/naturmangfoldplan_oppdal_14.04.2023.pdf
- (40) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/kommuneplan/kommuneplan-2023-2033/kps_2023-33_kommunedirektorens-forslag_20230519.pdf
- (41) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/kommuneplan/gjeldende-temaplaner/naturmangfoldplan/naturmangfoldplan_oppdal_14.04.2023.pdf
- (42) <https://gaavnoes.no/2018/10/trollheimen-sijte/>
- (43) <https://villrein.no/om-villrein/>
- (44) https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/naring-og-barekraft/strategisk-naringsplan_30.09.19.pdf
- (45) <https://onfoppdal.no/%C3%98konomisk%20analyse%20av%20reiselivet%20i%20Oppdal%20-%20inkludert%20hytteutbygging.pdf>
- (46) <https://oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/naring-og-barekraft/rapport-fritidsboligundersokelsen-2023-for-oppdal-kommune.pdf>
- (47) <https://onfoppdal.no/%C3%98konomisk%20analyse%20av%20reiselivet%20i%20Oppdal%20-%20inkludert%20hytteutbygging.pdf>

%20inkludert%20hytteutbygging.pdf

⁽⁴⁸⁾ <https://masterplan.oppdal.com/>

⁽⁴⁹⁾ <https://masterplan.oppdal.com/>

⁽⁵⁰⁾ <https://onfoppdal.no/%C3%98konomisk%20analyse%20av%20reiselivet%20i%20Oppdal%20-%20inkludert%20hytteutbygging.pdf>

Folket har medvirket

⁽⁵¹⁾ NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)

Kartlegging

⁽⁵²⁾ Livskraftige lokalsamfunn - tilfeldig og planlagt? (2. opplag)

Satsingsområder mot 2035

⁽⁵³⁾ NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid (2023)

Anbefalinger

⁽⁵⁴⁾ <https://distriktssenteret.no/digitale-verktoy/10-punktsmodellen-for-lokalt-utviklingsarbeid-2/#-1-mlanalyse->

Vedlegg 1.

Tiltak

Basert på de kartlagte verdiene og utfordringene, i tillegg til ambisjonene og målsettingene som er satt på vegne av reisemålet er det utarbeidet tiltak. Disse representerer det operative arbeidet i besøksstrategien.

Bidragstere har medvirket ved å komme med konkrete forslag til aktuelle og ønskelige tiltak. Videre har prosjektgruppen, i samarbeid med nøkkelaktører fra ressursgruppen, gjennomført et sorteringsarbeid av hvilke tiltak som må inkluderes i besøksstrategien. Tiltakene er strukturert under de fire satsingsområdene og deres tilhørende delmål; samarbeidskultur, verdiforvaltning, omstillingsevne og opplevelsesutvikling.

Ansvar er plassert som forslag, men er ikke endelig. Endelig ansvar bør bestemmes når reisemålsledelsen er etablert med definert mandat. Gjennomføring av tiltak vil også avhenge av ressurser og flere nøkkelaktører.

Satsingsområde: Samarbeidskultur

Delmål 1: Strategisk utvikling av reisemålet gjennom gode strukturer og solid organisering mellom offentlige, private og frivillige aktører	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune, Oppdal Næringsforening og reisemålsledelsen	
1.1	Oppnå bred forankring, kjennskap og forståelse for besøksstrategien hos besøksnæring, offentlig sektor, frivillighet, landbruk, øvrige fastboende samt fritidsinnbyggerne.
1.2	Opprette en reisemålsledelse som skal definere, samordne og organisere utviklingen for et mer bærekraftig reisemål. Reisemålsledelsen består av en bredt sammensatt gruppe med deltakere fra besøksnæring, offentlig sektor, frivillighet og landbruk.
1.3	Reisemålsledelsen utarbeider en konkret handlingsplan basert på besøksstrategien. Denne planen bør inkludere tydelige roller og ansvar for offentlige, private og frivillige aktører, samt tidslinjer for gjennomføring.
1.4	Regelmessig evaluering av reisemålets utvikling, inkludert resultatmålinger og tilbakemeldinger fra ulike interessenter. Basert på evalueringene, gjør nødvendige justeringer og tilpasninger i besøksstrategien og handlingsplanen for å sikre at den forblir effektiv og relevant.
1.5	Implementere systemer og plattformer for å dele relevant og oppdatert informasjon mellom aktørene. Dette kan inkludere et felles informasjonssystem, regelmessig nyhetsbrev eller digitale plattformer for samarbeid.
1.6	Organiser regelmessige møter og workshops der offentlige, private og frivillige aktører kan diskutere utfordringer, dele ideer og samarbeide om strategisk utvikling. Dette kan også bidra til å styrke relasjoner og tillit mellom partene.
1.7	Etablere et sterkt samarbeidsorgan for små- og mellomstore enkeltaktører i besøksnæringen for å fremme samarbeid og eierskap samt påvirkningskraft til reisemålsutviklingen.

Delmål 2: Tilrettelegge for aktiviteter og opplevelser som styrker de sosiale verdiene mellom fastboende og besøkende	
Forslag ansvarlige: Reisemålsledelsen, Oppdal kommune, Fellesgoder Oppdal og frivilligheten	
2.1	Det bør etableres strukturer for jevnlig dialog mellom besøksnæringen, fastboende og lokale samfunnsorganisasjoner, hvor fastboende involveres aktivt i beslutningsprosesser knyttet til utviklingen av reisemålet.
2.2	Områder og aktiviteter som er tilgjengelige og attraktive for både fastboende og besøkende bør skapes og prioriteres. Eks.: Torg, parker og friluftsområder.
2.3	Det bør opprettes muligheter for frivillig engasjement for både fastboende og besøkende i lokale prosjekter eller aktiviteter. Et system bør utvikles for å koble besøkende med lokale frivillige organisasjoner for deltakelse i prosjekter. Dette kan være felles dugnadshelger for å forbedre/vedlikeholde/opprette stier eller løyper.
2.4	Besøksnæringen bør aktivt fremme lokale verdier gjennom arrangementer, festivaler eller utstillinger for fastboende og besøkende. Det bør også oppmuntres til samarbeid mellom lokale kunstnere, håndverkere, landbruk og besøksnæringen for å skape unike opplevelser.

Delmål 3: Videreutvikle den lokale fellesgodemodellen, og forsterke denne med nasjonalt besøksbidrag	
Forslag ansvarlige: Fellesgoder Oppdal, reisemålsledelsen og Oppdal kommune	
3.1	Etablere effektive kommunikasjonskanaler for å formidle formål, organisering og finansieringsmodell hos Fellesgoder Oppdal på en oversiktlig og forståelig måte til ulike målgrupper.
3.2	Koordinere arbeidet mellom Fellesgoder Oppdal og reisemålsledelsen for å sikre en langsiktig, forutsigbar og effektiv satsing på utviklingen av reisemålet.
3.3	Evaluer og videreutvikle Fellesgoder Oppdal med mål om flere bidragsyttere, spesielt fokus på nye og eksterne næringsaktører.
3.4	Evaluer og videreutvikle prioriterte satsningsområder for Fellesgoder Oppdal.
3.5	Videreutvikle satsningsområdene i Fellesgoder Oppdal slik at sommerprodukter blir organisert tilsvarende som vinterprodukt (planlegging, drift og vedlikehold).
3.6	Oppdal skal sammen med Trøndelag fylkeskommune arbeide strategisk mot å bli pilot innen nasjonalt besøksbidrag.

Satsingsområde: Verdiforvaltning

Delmål 4: Oppdal kommune sikrer en forutsigbar utvikling av reisemålet	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune	
4.1	Oppdal kommune anser reisemålsutvikling som en prioritert kommunal oppgave, og benytter det som et verktøy for bærekraftig samfunnsutvikling.
4.2	Sikre at ansatte innenfor administrasjonen og politiske organer har nødvendig kompetanse innen besøksforvaltning, reisemålsutvikling og strategisk planlegging.
4.3	Oppdal kommune skal synliggjøre, forenkle og tilgjengeliggjøre kommunale prosesser, planer og saksbehandling for å fremme åpenhet, forutsigbarhet og mulighet for medvirkning i lokalsamfunnet.
4.4	Oppdal kommune skal, sammen med Trøndelag fylkeskommune, gå i front for å realisere anbefalingene i NOU: Leve og Oppleve (2023).

Delmål 5: Oppdal praktiserer skånsom utbygging av fritidsboligområder gitt tålegrensen til naturen og lokalsamfunnet	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune	
5.1	Kartlegge og fastsette tålegrenser for utbygging basert på miljømessige og sosiale forhold. Dette kan inkludere hensyn til terreng, økosystemer, vannkvalitet, biologisk mangfold og lokale tjenester.
5.2	Formulere og vedta en fritidsboligveileder som er forankret i kommuneplanens arealdel. Veilederen skal ivareta lokalsamfunn, natur- og kulturverdier.
5.3	Stimulere til bærekraftig arkitektur og design for fritidsboliger, med vekt på materialvalg, energieffektivitet og integrasjon med det naturlige miljøet. Oppmuntre til bruk av lokale ressurser og byggetradisjoner.
5.4	Identifisere og bevare grønne korridorer og naturområder mellom og i fritidsboligområder, for å opprettholde biologisk mangfold, økosystemtjenester og ferdsel/beiteområder for dyr.
5.5	Etablere et system for evaluering og rapportering av miljøpåvirkninger fra fritidsboligområder.
5.6	Gjennomgå eksisterende reguleringsplaner for å sikre at de er i samsvar med nye lovendringer, kunnskapsgrunnlag og den lokale fritidsboligveilederen.
5.7	Kartlegge og registrere natur- og opplevelsesverdier i en interaktiv kartplattform som gir informasjon om opplevelseskvaliteter og naturverdier for å støtte planlegging av fritidsboligområder og løype- og stinettverk.
5.8	Fortette, bygge i høyden og utnytte områder i sentrum eller i andre definerte områder for videre utbygging av fritidsboliger, eventuelt varme senger.

Delmål 6: Prioritere friluftsområder som tåler ferdsel og tilrettelegging	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune, reisemålsledelsen, Fellesgoder Oppdal og frivilligheten	
6.1	Kartlegge friluftsområder for å identifisere sårbare områder som krever spesiell beskyttelse.
6.2	Kartlegge eksisterende bruk og/eller definere typer aktiviteter som er egnet for hvert område. Eksempelvis sykling, topptur, langrenn, vandring, jakt og sanking.
6.3	Revidere Oppdal kommune sin sti- og løypeplan gjennom bred medvirkning. Utarbeide en langsiktig plan for tilrettelegging, utvikling og drift av prioriterte friluftsområder. Tiltaket vil sikre et forutsigbart løype- og stinettverk hvor kommunal detaljregulering vurderes.
6.4	Iverksette utbedrings- og vedlikeholdstiltak i utvalgte friluftsområder som tåler ferdsel og tilrettelegging. Tiltakene bør ta hensyn til terreng, vegetasjon og dyreliv.
6.5	Forsterke tilretteleggingen med mål om økt brukeropplevelse i populære friluftsområder. Ta i bruk miljøvennlig infrastruktur i satsingen.
6.6	Vurdere reguleringer og restriksjoner for ferdsel og aktiviteter i ulike friluftsområder for å beskytte naturen. Gjennomføre jevnlig evalueringer av friluftsområdene for å tilpasse tiltakene i henhold til endrede forhold og behov.

Delmål 7: Utvikle Oppdal sentrum for å sikre bred verdiskaping	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune, Oppdal Næringsforening og Fellesgoder Oppdal	
7.1	Utarbeide og vedta en sentrumsplan som løfter ambisjonene og målsettingene på vegne av reisemålet. Planen skal bygge på medvirkning og kunnskap om verdiskaping i sentrum.
7.2	Prioritere og investere i infrastruktur for myke trafikanter som fortau, belysning, benker og annen offentlig romutvikling for å skape et attraktivt og funksjonelt sentrum.
7.3	Stimulere til mangfold av aktiviteter og tilbud i sentrum, inkludert kulturelle arrangementer, opplevelser, restauranter og butikker for å tiltrekke seg ulike målgrupper.
7.4	God og fremtidsrettet planlegging av infrastruktur for å tilgjengeliggjøre sentrumstilbud og aktiviteter for ulike brukere som dagsturisten, bobilturisten, fastboende og fritidsinnbyggere.
7.5	Sikre god tilgang fra sentrum til nærliggende natur og opplevelser, som for eksempel Kåsen, Kullsjøen, Oppdal Sykkelarena osv.
7.6	Etablere en skiltpåle i sentrum som synliggjør opplevelsene.

Satsingsområde: Omstillingsevne

Delmål 8: Reisemålsutviklingen er tuftet på kunnskap og samarbeid	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune, Oppdal Næringsforening, reisemålsledelsen, Visit Oppdal og Nasjonalparken Næringshage	
8.1	Etablere rutiner for samhandlingsmøter, ide- og erfaringsutveksling mellom offentlige og private aktører.
8.2	Utvikle og tilby opplæringsprogrammer, spesielt til besøksnæringen, ved å eksempelvis samarbeid med desentraliserte utdanningstilbud eller andre destinasjoner.
8.3	Tilby støtte til forsknings- og utviklingsaktiviteter knyttet til reisemålet. Oppfordre til tverrfaglig samarbeid mellom næring, kommune og kunnskapsmiljø
8.4	Jobbe strategisk (alene og i fellesskap) med rekruttering for å sikre tilførsel av ny kompetanse til næringen.
8.5	Utforske muligheter knyttet til utvikling av nye forretningsmodeller for en regenerativ utvikling av reisemålet.
8.6	Belønne bærekraftige initiativ i besøksnæringen gjennom god formidling i interne og eksterne kanaler.
8.7	Utforske miljøvennlige transportløsninger som gjør det mulig for besøkende å reise kollektivt til Oppdal (og eventuelt til fritidsboligen).
8.8	Utnytte teknologiske delingsløsninger som kan bidra til å styrke reisemålet og den økonomiske verdiskapingen, gjennom eksempelvis deling av fritidsboliger.
8.9	Oppsøke aktive samarbeid mellom næring og utdanningsinstitusjoner, studenter og elever (sikre kunnskapsoverføring mellom næring til utdanning og motsatt).

Delmål 9: Reisemålsutviklingen bidrar til innovasjon og grønn omstilling	
Forslag ansvarlige: Oppdal kommune, Nasjonalparken Næringshage, Oppdal Næringsforening og reisemålsledelsen	
9.1	Offentlige og private aktører søker samarbeid for å forstå og tilpasse seg nye krav i forbindelse med det grønne skiftet.
9.2	Stimulere til FoU-aktiviteter relatert til bærekraftig utvikling og grønn teknologi, spesielt innen næringer som reiseliv, landbruk, eiendomsutvikling samt bygg- og anlegg.
9.3	Oppmuntre til tjeneste- og produktutvikling som innfrir fremtidige forventninger og krav i forbindelse med det grønne skiftet.
9.4	Stimulere til entreprenørskap gjennom støtteprogram (eks. mentorordning, næringsfond) for en ønsket utvikling av reisemålet.
9.5	Markedsføre Oppdal som et bærekraftig reisemål for å tiltrekke seg miljøbevisste investorer.
9.6	Stimulere til utvikling av miljøvennlige overnattingssteder, som for eksempel hoteller og hytteutleie, med fokus på areal- og energieffektivitet.

Satsingsområde: Opplevelsesutvikling

Delmål 10: Besøksnæringen sikrer økt verdiskaping gjennom tjeneste- og produktutvikling	
Forslag ansvarlige: Reisemålsledelsen, Oppdal Næringsforening, Oppdal Smak av Fjell og Fellesgoder Oppdal	
10.1	Videreutvikle og sikre fellesgoder som løype- og stinettverk (ski, sykkel og vandring) for å sikre attraktivitet for fastboende, fritidsinnbyggere og turister.
10.2	Arrangere felles vertskapskurs for ansatte i besøksnæringen, for å sikre gode opplevelser og riktig formidling av lokale verdier og kvaliteter.
10.3	Utvikle partnerskap med lokale/regionale aktører for å skape synergier og gode opplevelser med mål om at besøkende skal forlenge besøkstiden.
10.4	Fremme bruk av kompetente/sertifiserte guider for å skape bærekraftige opplevelser.
10.5	Videreutvikle attraksjoner (kulturminner, opplevelsesprodukt, matopplevelser, arrangement) med tilhørende kassaapparat mot utvalgte målgrupper.
10.6	Forsterke satsingen på lokalmat som opplevelsesprodukt. Utforske synergier mellom regionale aktører for en sterk matregion i Trøndelag.
10.7	Være bevisst hvilke besøkende/turister en ønsker til Oppdal, invitere de som verdsetter naturen og søker ansvarlige opplevelser.
10.8	Utarbeide en satsing for å øke attraktiviteten til reisemålet på midtuke, spesielt styre besøket mot eksisterende attraksjoner og aktører (hoteller, opplevelsesaktører).
10.9	Ta i bruk digitale verktøy og ny teknologi for å øke kvaliteten og opplevelsene på reisemålet.

Delmål 11: Strategisk kommunikasjon bidrar til at besøkende og fastboende får økt forståelse for de lokale verdiene	
Forslag ansvarlige: Reismålsledelsen, Oppdal kommune, Visit Oppdal og Fellesgoder Oppdal	
11.1	Utvikle en helhetlig og ansvarlig kommunikasjonsstrategi med tydelig definerte mål, målgrupper, budskap samt kanaler/plattformer. Strategien bør forankres bredt blant ulike interessenter.
11.2	Aktivt bruke kultur- og naturverdier i kommunikasjonen av Oppdal som reisemål (slik at fastboende og besøkende blir satt i stand til å ta gode/informerte valg).
11.3	Samarbeide med lokalavisa og radio for å dele informasjon om lokale verdier, opplevelser og arrangement.
11.4	Etablere system for å motta tilbakemeldinger fra næringsaktører, fastboende og besøkende og bruke informasjonen til å evaluere og justere kommunikasjonen etter behov og sesonger.
11.5	Fremme tett samarbeid og dialog med regionale/nasjonale aktører og kommunikasjonsbyrå som formidler opplevelser i Oppdal, slik at natur- og kulturarven samt opplevelseskvalitetene formidles på en ønsket måte.
11.6	Vurdere om en skal formidle hvor en ikke ønsker ferdsel i enkelte perioder/sesonger.
11.7	Etablere god skilting og informasjonstavler i friluftsområdene som gir brukerne veiledning om hensynsfull og god oppførsel i naturen.

Vedlegg 2.

Metodebeskrivelse

Dette vedlegget skal kunne benyttes som en håndbok for kommuner som ønsker å ta i bruk besøksstrategi som verktøy for steds- og reisemålsutvikling. Vedlegget har som formål å beskrive bruken av utvalgte verktøy og metoder samt videreformidle Oppdals erfaringer fra prosessen. Prosjektet har hatt som mål å teste ulike metoder for involvering og problemløsning, metodene og erfaringene som er brukt beskrives i dette vedlegget.

Etablere prosjektet

Innledningsvis i arbeidet defineres prosjekts rammeverk, mandat og organisering. Det opprettes en prosjektgruppe som inkluderer prosjekteier- og deltakere. Videre må det dannes et omforent bilde av prosjektets omfang, målsettinger og milepæler som godkjennes av prosjektgruppen. Resultater fra prosjektet bør også kunne tas inn i kommunens planverk.

Tema & interessenter

Det er fem arbeidspakker (hovedtema) som bør prioriteres når en kommune skal utvikle en besøksstrategi:

- I. Verdikartlegging
- II. utfordringer og system
- III. Ambisjoner og målsettinger
- IV. Roller, ansvar og tiltak
- V. Prioritering og handling

Videre anbefales en grundig interessentanalyse av hvilke aktører/interesser som må involveres i hele eller deler av prosessen. Når en skal utvikle en besøksstrategi er det av avgjørende betydning at kommunens administrasjon, politikere, næringsliv, forvaltning, frivillighet og andre relevante aktører involveres i prosjektet.

Erfaringer

Prinsipper for arbeidet

Det er fem prinsipper som bør vektlegges i arbeidet med en besøksstrategi:

Forankring og implementering

Det har stor verdi å planlegge sluttproduktet og implementering av besøksstrategien ved oppstarten av prosjektet. God forankring, i prosjektgruppen og mot ulike eksterne interessenter, er avgjørende fra start! Gjøre bevisste valg av kommunikasjonskanaler og opprette tett dialog med nøkkelaktører gjennom hele arbeidsperioden.

Inkluderende

Et bredt aktørbilde må involveres for å lykkes med besøksstrategien. Mange samfunnsgrupper skal hensyntas i arbeidet med steds- og reisemålsutvikling. Inkluder lokalbefolkning og besøkende. Det er viktig å ha fokus på god medvirkning og involvering gjennom hele prosjektperioden.

Helhetlig

En kommune er mer enn et reisemål, og det er folkene som skaper stedet. Tenk helhetlig og identifiser drivkreftene i lokalsamfunnet. Reiselivet skal være en motor for bærekraftig stedsutvikling, og da må det støttes og styres. Kartlegg forhold, aktører og finn sammenhenger – først da kan reisemålet definere sin balanse.

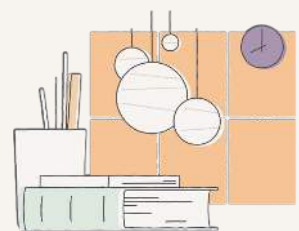
Lærerikt

Arbeidet er en læringsprosess, hvilket må aksepteres av prosjektgruppen, de øvrige involverte og lokalsamfunnet. Verktøyet er i utvikling og temaet er komplekst – hvert enkelt reisemål har sine kvaliteter og utfordringer. Arbeidet krever at de involverte er åpne for nye metoder.

Kunnskapsbasert

Søk kunnskap fra akademiske og lokale miljøer. Vær åpen for å kombinere ulike metoder for å innhente relevant kunnskap og erfaringer. I dette arbeidet er åpne prosesser og bruk av både kvalitative og kvantitative metoder uvurderlig. Kunnskap og erfaringer fra lokale og regionale interessenter er av stor verdi for å forstå lokalsamfunnets barrierer og muligheter.

Det er mange aktører og interessenter som skal hensyntas i utviklingen av en besøksstrategi, og det er viktig å involvere de rette aktørene tidlig i prosjektet. Ulike interessenter bør involveres på ulikt nivå. Arbeidet blir bedre dersom bredden opplever eierskap samt muligheten for medvirkning gjennom hele prosjektperioden.

Erfaringer

I Oppdal ble følgende aktører involvert:

- Private aktører: opplevelsesaktører, handel og service, destinasjonsselskap, landbruk, grunneiere, bygg- og anlegg, servering og overnatting
- Offentlige aktører: kommuneadministrasjon, politikere, skole/oppvekst, statsforvalter, verneområdeforvalter, nasjonalparkforvalter og fylkeskommune
- Frivillighet: lag, foreninger og organisasjoner (eks. jakt, idrett, kultur, historie, hytteforening, ungdomsråd)
- Brukere: innbyggere, fritidsinnbyggere og turister

Opprette plan for kommunikasjon

Det anbefales videre å utarbeide en kommunikasjonsplan for arbeidet. Dette for å sikre gode medvirkningsprosesser. Nærmere beskrivelse av anbefalt medvirkning utdypes under det enkelte tema.

Erfaringer

I Oppdal ble det utviklet en nettside for prosjektet. Formålet med nettsiden var å formidle og involvere lokalsamfunnet i arbeidet. Det var ønskelig å gi flest mulig som bor og besøker kommunen mulighet til å komme med innspill til arbeidet med besøksstrategien. For hvert tema ble det lansert en åpen digital spørreundersøkelse på prosjektets nettside. Oppsummeringer fra hvert enkelt tema ble også distribuert på nettsiden.

Eksterne bidragsytere

En besøksstrategi favner bredt, hvilket medfører at ulike interesser har ulik motivasjon for prosessen og resultatet. For å hensynta dette anbefales det å benytte eksterne fagpartnere. Et ytre blikk kan løfte prosessen ut av gjeldende forhold og potensielle begrensninger, og fungere som en ressurs for å bryte lokale barrierer, introdusere nye ideer som kan omsettes i strategiarbeidet.

I tillegg til eksterne fagpartnere kan det være hensiktsmessig å knytte til seg en ekstern prosessleder. En prosessleder har ansvar for å planlegge, organisere og lede prosessen fra start til slutt.

Erfaringer

Prosessleder

Nasjonalparken Næringshage ble engasjert som prosessleder. De sørget for fremdriften i prosjektet, gode medvirkningsprosesser og sikret nødvendige ressurser og verktøy for gjennomføring. I tillegg hadde næringshagen rollen som sekretariat hvor de løpende dokumenterte arbeidet og til slutt utformet besøksstrategien i sin helhet.

Fagpartnere

Arkitektkontoret Pir II har vært en hovedressurs i prosjektet. De har bidratt med relevante erfaringer fra andre prosjekter, samt innovative perspektiver og metoder som på en god måte utfordret etablerte tankesett og lokal kultur.

Telemarksforskning har bidratt med kompetanse innen distriktsutvikling og bred verdiskaping.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) bidro med fagkunnskaper knyttet til distriktsutvikling i landbrukskommuner, både i et historisk og moderne perspektiv.

Innovasjon Norge bidro med kompetanse innen reiselivsutvikling og naturbasert reiseliv.

Det ble gjennomført møter med Plankontoret kommunalt oppgavefelleskap som hadde i oppdrag om å revidere kommunens samfunnsdel for Oppdal kommune.

Tema I: Verdikartlegging

En sentral del i arbeidet med å utvikle en besøksstrategi er å bygge felles forståelse for de viktigste verdiene og kvalitetene. Det er nettopp disse som danner grunnlag for et godt samfunn for de som bor og besøker reisemålet. I Tema I kartlegges verdiene og kvalitetene.

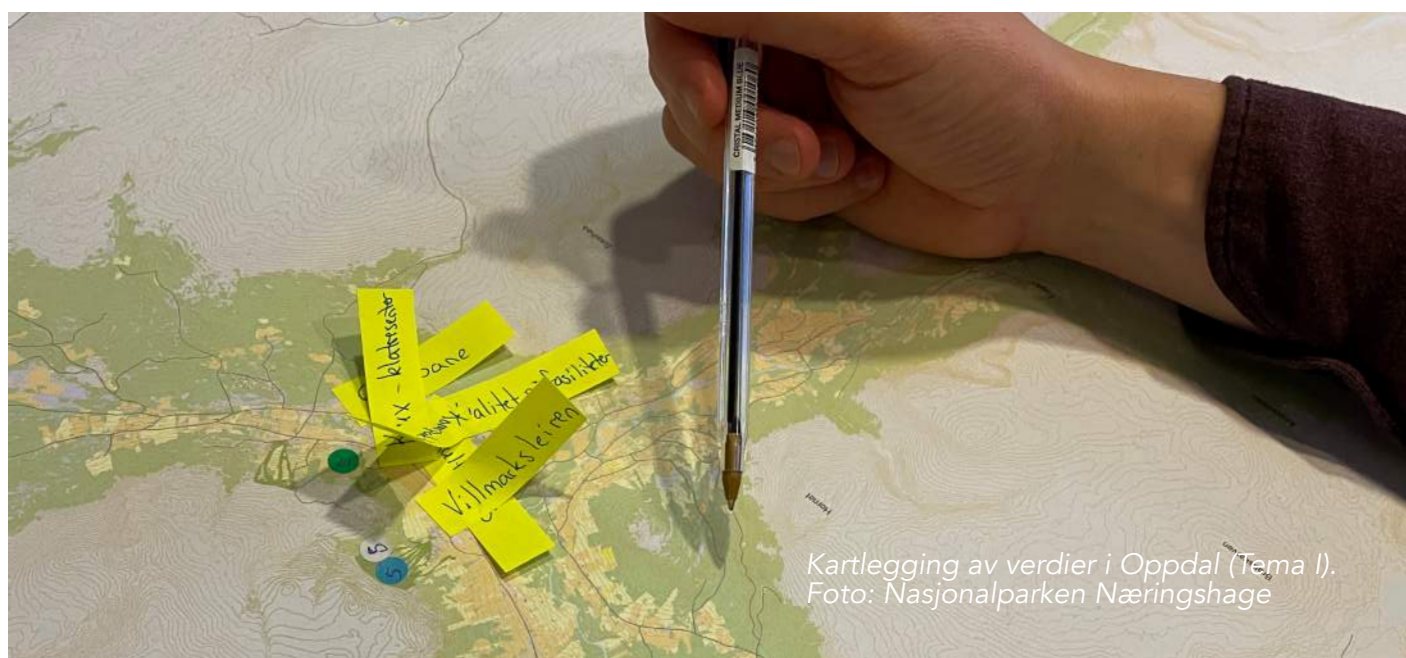
Fysisk medvirkning i arbeidsmøter

Ta utgangspunkt i interessentanalysen, og velg interessenter og nøkkelaktører som er viktig å engasjere i verdikartleggingen. Arbeidet bør favne bredt, da ulike interessenter og brukere vil ha ulike oppfatninger av de lokale verdiene og kvalitetene.

Individuelt og gruppevis svarer møtedeltakerne (heretter kalt bidragsyttere) på fire hovedspørsmål hvor målet er å kartlegge verdifulle kvaliteter og verdier i kommunen:

1. Hva kjennetegner de sosiale og kulturelle verdiene?
2. Hvilke naturverdier er viktige?
3. Hvilke økonomiske verdier er knyttet til reisemålet?
4. Hvilke opplevelseskvaliteter verdsetter du?

I etterkant av arbeidsmøtet, eventuelt møtene, registreres og bearbeides innspillene fra bidragsytterne i en database.

Kartlegging av verdier i Oppdal (Tema I).
Foto: Nasjonalparken Næringshage

Digital medvirkning

Databasen fra det fysiske møtet danner så grunnlag for den digitale medvirkningen. Den digitale spørreundersøkelsen synliggjør de foreløpige hovedfunnene av reisemålets verdier og kvaliteter som ble kartlagt på arbeidsmøtet. Digitale bidragsyttere får videre mulighet til å gi tilbakemelding på verdikartleggingen.

Resultat

Hovedfunnene fra Tema I bør oppsummeres og formidles til bidragsyttere og andre interessenter. Resultatene og hovedfunnene fra dette temaet er et viktig kunnskapsgrunnlag for videre prosess.

Erfaringer

I Oppdal ble det invitert til tre arbeidsmøter:

Det første arbeidsmøtet involverte private næringsaktører (landbruk, eiendomsutvikling, reiseliv, bygg- og anlegg, forvaltning, handel og service), interesseorganisasjoner (ungdomsråd, kulturråd, næringsforening, idrettsråd og hytteforening), offentlige aktører (kommuneadministrasjon, politikere og forvaltning) og frivillighet (idrett og kultur).

Det andre arbeidsmøtet var rettet mot barn og unge, med deltagere fra to klasser ved Oppdal ungdomsskole.

Det tredje møtet var rettet mot ungdommer, med deltagere fra Oppdal videregående skole, yrkesfaglig utdanningsprogram for salg, reiseliv og service.

Til sammen bidro 135 personer på arbeidsmøtene.

Etter arbeidsmøtene ble hovedfunnene fra de fysiske samlingene sammenstilt og oppsummert. De dannet så grunnlag for den digitale medvirkningen. Den digitale spørreundersøkelsen ble distribuert på prosjektets nettside, og var særlig rettet mot målgruppen fastboende, fritidsinnbyggere og turister.

Totalt svarte 488 personer på spørreundersøkelsen. Hvorav 59% var fritidsinnbyggere, 38% fastboende og 3% turister.

Tema I viste seg å være tidkrevende, men gav prosjektet en enorm innsikt i hvilke verdier og kvaliteter fastboende og besøkende verdsetter. Kartleggingen dannet en nødvendig innsikt av reisemålets verdier og kvaliteter, og var et avgjørende kunnskapsgrunnlag for videre prosess.

Tema II: utfordringer & system

Tema II kartlegger utfordringer knyttet til utviklingen av reisemålet, og er nært knyttet opp mot verdikartleggingen (Tema I). I en besøksstrategi er målet å ivareta og styrke kartlagte verdier og kvaliteter. For å sikre en god forvaltning vil det også være nødvendig å kartlegge hva som utfordrer naturverdiene, de sosiale-, kulturelle- og økonomiske verdiene.

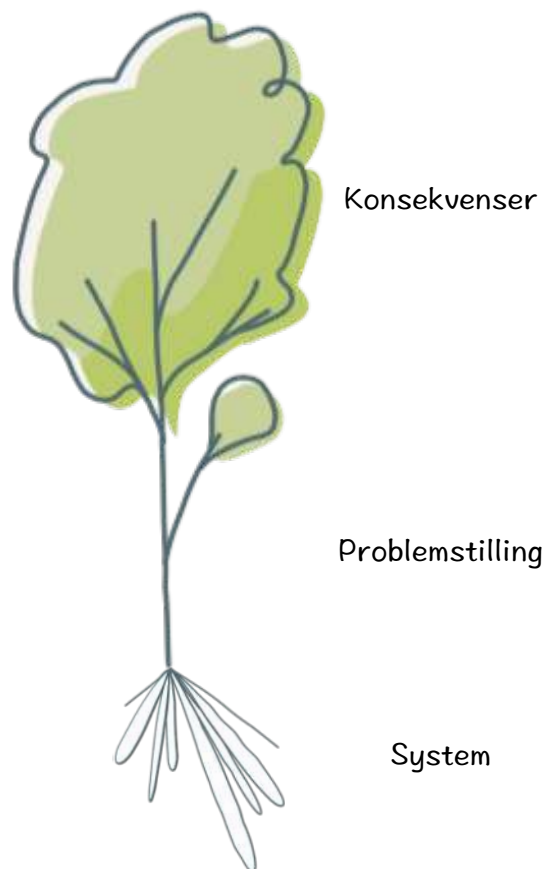
Som metode for å kartlegge utfordringer knyttet til utviklingen av reisemålet ble «problemtreet» (også kalt situasjonsanalyse eller problemanalyse) valgt som verktøy. Metoden bidrar til å kartlegge og oppdage sammenhenger mellom handlinger og konsekvenser. Treet benyttes som rammeverk for arbeidsmøtet, hvor trestammen representerer en problemstilling. Tre kronen illustrerer konsekvensene, mens røttene er systemene som styrer hovedproblemet slik det fremstår i dag.

Tradisjonelt jobber en med å håndtere og redusere konsekvensene av et problem, dette fører ofte til kortsiktige endringer. Ved hjelp av «problemtreet» fokuserer en på å identifisere systemene og finne løsninger på disse, slik at en kan bidra til å skape langsiktige endringer.

Fysisk medvirkning i arbeidsmøter

Ta utgangspunkt i interessentanalysen og velg de interessentene og nøkkelaktørene som er viktig å engasjere i Tema II. Det er trolig ikke nødvendig med like mange bidragsytere i dette møtet. Sørg likevel for at bredden er invitert, spesielt aktører som representerer ulike interesser.

Bidragsyterne utfordres til å jobbe konstruktivt med et komplekst tema, i dette tilfellet utfordringer knyttet til utvikling av reisemålet. Følgende hovedproblem defineres og representerer trestammen i «problemtreet»: Veksten i besøksnæringen utfordrer de kartlagte verdiene og kvalitetene. Deltakerne bes om å ta hensyn til hovedfunnene fra verdikartleggingen (Tema I).

Erfaringer

I Oppdal avgrenset vi oppgaven ved å la bidragsyterne fokusere på fire system, disse ble definert som følger:

Kulturelle system refererer til den grunnleggende forståelsesrammen som binder samfunnet sammen. Systemene omfatter etiske normer, verdier, felles kunnskap, språk og kommunikasjon.

Sosiale systemer setter søkelys på hvordan individer samhandler og er knyttet sammen gjennom ulike relasjoner. Familiestrukturer, utdanningssystem og samarbeidskonstellasjoner er viktige komponenter i sosiale systemer, og de påvirker samfunnets organisasjon og dynamikk.

Politiske system er rammeverket som fører styring og lovgivning i et samfunn, fra det internasjonale til det lokale nivået. Maktrelasjoner, innflytelse, forhandlinger og beslutningsprosesser er sentrale deler i det politiske systemet.

Økonomiske systemer administrerer produksjon, distribusjon og forbruk av ressurser og varer. Internasjonale og lokale marked, næringsliv og private økonomiske aktører er involvert i de økonomiske systemene. Økonomiske beslutninger og aktiviteter påvirker samfunnets velferd og struktur.

Individuelt og i grupper arbeider bidragsyterne med to hovedspørsmål:

1. Hvilke negative (aktuelle og potensielle) konsekvenser har vekst for de kartlagte verdiene og kvalitetene?
2. Hvilke systemer styrer konsekvensene?

I etterkant av arbeidsmøtet bør innspillene bearbejdes og registreres i en database.

Digital medvirkning

Databasen danner grunnlag for den digitale medvirkningen. Spørreundersøkelsen synliggjør hovedfunnene fra arbeidsmøtet. Digitale bidragsyttere gir tilbakemelding på hovedfunnene. I analysen av data er det særlig relevant å se nærmere på ulike bidragsyteres rolle for å identifisere eventuelle utfordringer og motsetninger.

Resultat

Hovedfunnene fra Tema II oppsummeres. I oppsummeringen vil det trolig ikke være enstemmig enighet om alle konsekvensene og systemene. Likevel er det interessant å se bidragsytternes betraktninger om aktuelle og potensielle utfordringer tilknyttet utviklingen av reisemålet.

Erfaringer

I Oppdal ble det invitert til et arbeidsmøte med ulike interessenter fra privat næringsliv, offentlig sektor, frivillighet og interesseorganisasjoner. Prosesslederne presenterte innledningsvis hovedfunnene fra Tema I, slik at også nye bidragsyttere var godt orientert om:

1. Prosjektet (bakgrunn, mål, rammer)
2. Viktigste verdier og kvaliteter (oppsummering Tema I)
3. Dagens oppgave og tematikk

53 bidragsyttere deltok på arbeidsmøtet. Svarene fra arbeidsmøtet ble formulert til påstander som digitale bidragsyttere skulle vurdere. Påstandene skulle rangeres på en skala fra "enig" til "uenig". Fastboende, fritidsinnbyggere og turister ble oppfordret til å svare. Totalt svarte 344 personer, hvorav 49% var fastboende, 49% fritidsinnbyggere og 2% turister.

Oppsummeringen av Tema II belyser hvilke utfordringer flertallet knytter til vekst av reisemålet. Det er viktig å understreke at ikke alle nødvendigvis er enige om alt. Det vil alltid være ulike oppfatninger avhengig av bakgrunn, motivasjon eller rolle i samfunnet. Oppsummeringen danner et sammensatt bilde og har som mål om å bidra til å etablere et felles kunnskapsgrunnlag.

Tema III: Ambisjoner & mål

Gjennom Tema I og II er verdier og kvaliteter kartlagt, samt utfordringer og system knyttet til utvikling av reisemålet. Kartleggingen gir et bredt bilde av dagens situasjon. Tema III inviterer bidragsyterne til å være ambisiøse og kreative på vegne av reisemålet – uten å være bundet til dagens betingelser.

I Tema III defineres ambisjoner og mål for reisemålet.

Fysisk medvirkning i arbeidsmøte

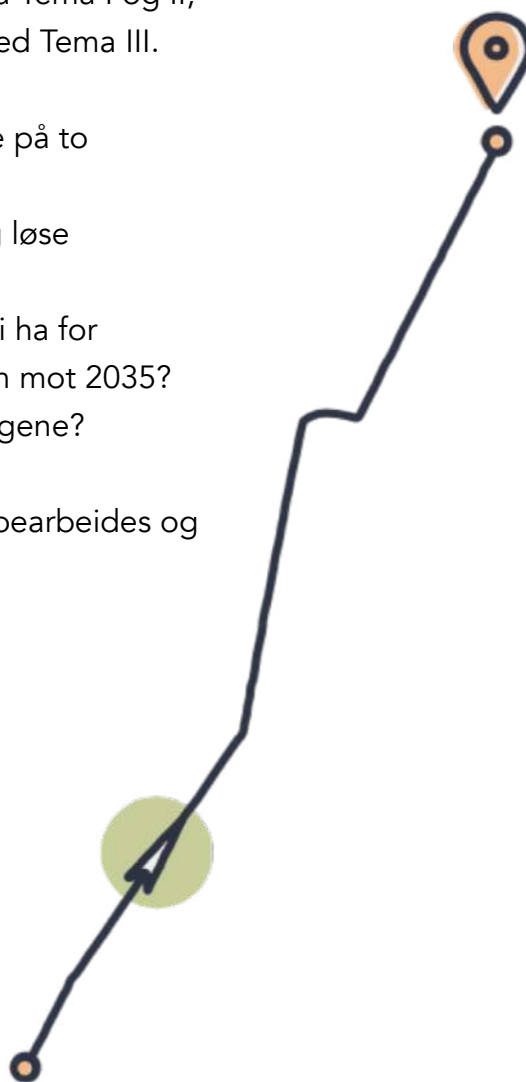
Ta utgangspunkt i interessentanalysen og velg de interessentene og nøkkelaktørene som er viktig å engasjere i Tema III.

Bidragsyterne presenteres hovedfunnene fra Tema I og II, og bes ta hensyn til disse under arbeidet med Tema III.

Individuelt og gruppevis svarer bidragsytere på to hovedspørsmål:

1. Hva skal vi gjøre for å styrke verdiene og løse utfordringene?
2. Hvilke ambisjoner og målsettinger skal vi ha for kommunen som bosted og reisemål frem mot 2035?
3. Hva skal vi gjøre for å realisere målsettingene?

I etterkant av arbeidsmøtet bør innspillene bearbejdes og registreres i en database.

Digital medvirkning

Databasen danner her også utgangspunktet for den digitale medvirkningen. Hvor formålet er å synliggjøre bidrag fra arbeidsmøtet, samt gi øvrige innbyggere, fritidsinnbyggere og turister mulighet til å definere reisemålet 10-15 år frem i tid.

Resultat

Hovedfunnene oppsummeres og tilgjengeliggjøres for interesserte. Denne oppsummeringen vil gi tydelige signal og forslag til en ønsket utvikling av reisemålet. Trolig vil det på dette tidspunktet utpeke seg noen hovedområder for besøksstrategien.

Erfaringer

I Oppdal ble det invitert bredt til et arbeidsmøte med ulike interessenter fra privat næringsliv, offentlig sektor, frivillighet og interesseorganisasjoner. På arbeidsmøtet ble 88 personer fordelt i grupper hvor de arbeidet med hovedspørsmålene knyttet til en av følgende verdier: sosiale verdier, kulturelle verdier, naturverdier eller økonomiske verdier.

Svarene fra arbeidsmøtet dannet grunnlag for den digitale spørreundersøkelsen, hvor målet var å undersøke om ambisjonene og målene fikk støtte fra øvrige innbyggere og besøkende. 281 stykker svarte på spørreundersøkelsen.

I tillegg til arbeidsmøtet og spørreundersøkelse ble flere engasjert i arbeidet med Tema III. Arbeidsgruppen synliggjorde prosjektet på:

- Innovasjonscampen arrangert av Oppdal videregående skole: Rundt 100 elever arbeidet med temaet over tre dager. Elevene fikk frie tøyler da de skulle definere en bærekraftig utvikling av Oppdal som bo- og besøkssted frem mot 2035. Mange gode ideer ble presentert for arbeidsgruppen, folkevalgte, næringsliv og andre interesserte.
- Fjell- og fårrikålfestivalen: Representanter fra prosjektgruppen sto på stand under Oppdals største arrangement, hvor det ble informert om prosjektet. I tillegg fikk festivaldeltakerne mulighet til å besvare følgende spørsmål: Hva mener du bør gjøres for at Oppdal fortsatt skal være et attraktivt sted å bo/besøke/ha hytte i 2035? Responsen var utelukkende positiv, og "idéboksen" mottok godt over 200 innspill fra fastboende, fritidsinnbyggere og turister.

Den totale mengden av ideer og innspill knyttet til utviklingen av Oppdal som bosted og reisemål, gav enorm innsikt. Prosjektgruppen opplevde stort engasjement og positivitet rundt Oppdal som bo- og besøkssted. Dette gav et godt utgangspunkt for det videre arbeidet.

Tema IV: Roller, ansvar & tiltak

Prosesen har så langt pekt ut en langsiktig kurs for utviklingen av reisemålet (Tema III), som hensyntar verdier/kvaliteter (Tema I) samt utfordringer og system (Tema II).

I Tema IV skal roller, ansvar og tiltak foreslås.

Fysisk medvirkning i arbeidsmøte

Ta utgangspunkt i interessentanalysen og velg de interessentene og nøkkelaktørene som er viktig å engasjere i Tema IV. Dette er typisk aktører som har mandat og påvirkningskraft til å innføre og påvirke til endring.

Bidragstyperne svarer individuelt på følgende spørsmål:

1. Hvilke aktører utgjør eller er premissgivende for reisemålet?

Spørsmålet kan presenteres som en oppvarmingsøvelse til dagens tema. Målet er å bevisstgjøre bidragstyperne på hvilke aktører som er sentrale, og dermed har en rolle i videre utvikling av reisemålet.

I den neste delen kan bidragstyperne velge om de vil arbeide alene eller i gruppe med følgende spørsmål:

2. Hvilke aktiviteter/tiltak må gjøres for å realisere målsettingene?
(Målsettingene hentes fra Tema III)

I etterkant av arbeidsmøtet bør innspillene bearbejdes og registreres i en database.

Fra arbeidet med besøkstrategien.
Foto: Nasjonalparken Næringshage

Erfaringer

I Oppdal ble det invitert til et arbeidsmøte med ulike interessenter fra hovedsakelig privat næringsliv og offentlig sektor. 45 bidragsytere deltok på arbeidsmøtet.

Bidragsyterne foreslo videre konkrete tiltak ved å beskrive hva som må gjøres, hvem som bør være ansvarlig samt forventede resultater fra tiltaket.

Forslagene fra møtet ble så strukturert i en handlings- og tiltaksplan hvor digitale bidragsytere kunne kommentere listen og foreslå ytterligere tiltak. Totalt svarte 76 personer, hvorav 28% var fastboende, 67% fritidsinnbyggere og 5% turister.

Etter Tema III utpekte det seg fem overordnede tema som det var naturlig å strukturere arbeidsmøtet etter. Disse temaene var: Samarbeidskultur, verdiforvaltning, omstillingsevne og opplevelsesutvikling.

Digital medvirkning

Databasen danner utgangspunktet for den digitale medvirkningen. Formålet er å synliggjøre bidrag fra arbeidsmøtet, samt gi øvrige innbyggere, fritidsinnbyggere og turister mulighet til å foreslå ytterligere tiltak som skal bidra til å gjøre Oppdal et godt sted å bo og besøke også i fremtiden.

Resultat

Hovedfunnene oppsummeres til et utkast av en handlings- og tiltaksplan for besøksstrategien. Denne blir publisert på prosjektets nettside. Endelige prioriteringer gjøres av prosjektgruppen.

Tema IV avslutter de åpne medvirkningsprosessene.

Tema V: Prioritering & handling

Grunnlaget er nå lagt for besøksstrategien. Det er generert en enorm innsikt om lokalsamfunnet og den ønskede utviklingen. Alle som har bidratt stiller nå store forventninger til det endelige resultatet – besøksstrategien.

I Tema V definerer og prioriterer prosjektgruppen innholdet i besøksstrategien basert på innspillene som har kommet gjennom hele perioden.

Erfaringer

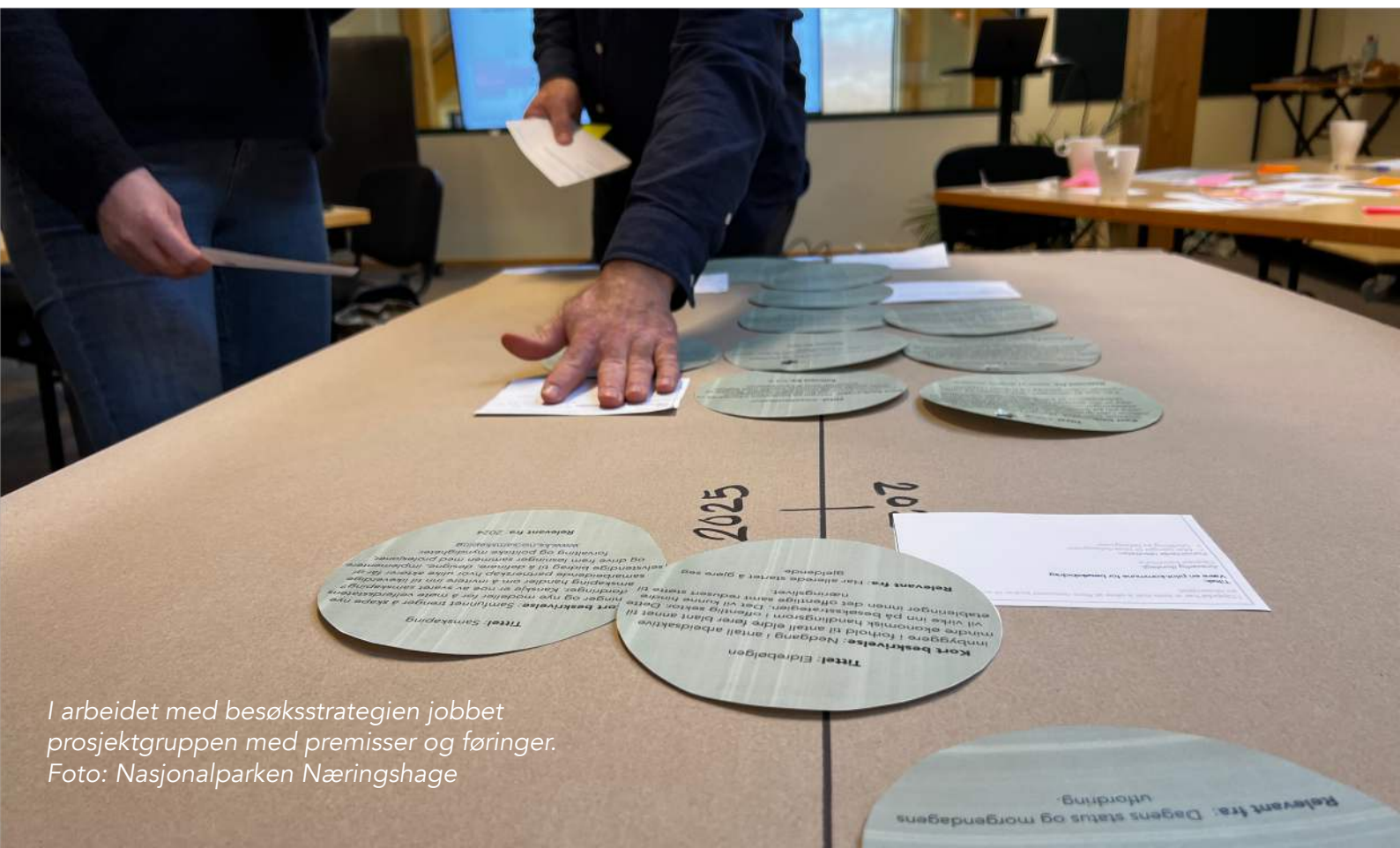
I Oppdal fasiliterte prosesslederne to arbeidsmøter for prosjektgruppen, hvor målsettingene var følgende:

Møte 1:

- Vurdere eventuelt manglende innhold, eksempelvis om det er andre/ytterligere spørsmål som burde vært diskutert og besvart
- Prioritere og eventuelt avgrense de foreslåtte tiltakene
- Kartlegge internasjonale, nasjonale, regionale og lokale premiss som påvirker strategiarbeidet

Møte 2:

- Svare opp eventuelt manglende innhold
- Utarbeide forslag tiltaksplan

I arbeidet med besøksstrategien jobbet prosjektgruppen med premisser og føringer.
Foto: Nasjonalparken Næringshage

Forankring & innspill

Etter at besøksstrategien er ferdigstilt starter forankringsarbeidet. Denne fasen må en ikke undervurdere, da den er av avgjørende betydning for de kommende årene. Det er helt nødvendig å legge en god plan for å formidle prosessen, innholdet og konklusjonene til øvrige interessenter og bidragsytere. Målet i denne fasen er å sikre at strategien blir godt mottatt, forstått og akseptert av de involverte, både internt og eksternt.

Her er noen viktige punkter å vurdere når det gjelder forankring av arbeidet:

- **Kommunikasjon:** Vær sikker på at strategien kommuniseres klart og tydelig samt er tilgjengelig for alle interessentgrupper.
- **Fysiske møter:** Inviter deg selv inn til sentrale nøkkelaktører for å presentere hovedinnholdet i strategien. Formidle gjerne betydningen strategien har for de enkelte aktørene.
- **Klare målsettinger:** Definere tydelige mål for suksess som er knyttet til strategien.
- **Fra ord til handling:** Synliggjør de neste (helst planlagte) fasene for å realisere strategien.
- **Tilbakemelding og tilpasning:** Skap en kultur der tilbakemeldinger er velkomne, og vær villig til å tilpasse strategien basert på erfaringer og endringer i omgivelsene. Om mulig, vær fleksibel nok til å tilpasse strategien hvis nødvendig, basert på lokale behov og eksterne endringer.

Erfaringer

I Oppdal ble det avsatt fire uker til forankringsarbeidet, hvor et utkast til besøksstrategien ble presentert til utvalgte interesseorganisasjoner og nøkkelaktører. I tillegg ble utkastet distribuert på prosjektets nettsider.

Forankringsarbeidet ble avsluttet med en orientering i formannskapet samt videre behandling av Besøksstrategien som egen sak i kommunestyret. Besøksstrategiens målsettinger og strategiske grep (som tilhører kommunens ansvarsområde), sees i sammenheng med kommuneplanens samfunnsdel.

Evaluering pilotprosjektet

Forberedende fase

Det var stort engasjement og vilje blant Oppdal Næringsforening og Oppdal kommune til å starte arbeidet med besøksforvaltning. Samtidig var temaet nytt, noe som førte til at det gikk med mye tid til å forstå og definere hva prosjektet og besøksstrategien skulle være for hvem. Med god støtte og veiledning fra Trøndelag fylkeskommune begynte prosjektet å ta form. Felles målsettinger på tvers av offentlige og private aktører ble videre definert.

Les mer om bakgrunnen for prosjektet i besøksstrategien, Kapittel 1.

Gjennomføring prosess

I arbeidet med Besøksstrategien for Oppdal har det vært et særlig fokus på å involvere et bredt aktørbilde. Det har vært et spesielt ønske om å samle ulike interesser for gode diskusjoner, med mål om å sikre økt forståelse for ulike behov og synspunkter.

De medvirkende prosessene har fordelt seg på fysiske møter og digitale spørreundersøkelser. Disse formene for datainnsamling har gitt en enorm innsikt om Oppdal som bosted og reisemål. Det har også gitt prosesslederne store mengder data som må sorteres og tas hensyn til. Når en inviterer til medvirkningsprosesser er det essensielt at innspill høres og utnyttes. I arbeidet med besøksstrategien for Oppdal har vi forsøkt å lytte til alle som har engasjert seg - både fysisk og digitalt.

Resultatet, innholdet i besøksstrategien, gjenspeiler lokalsamfunnet samt de besøkendes erfaringer og ambisjoner for Oppdal som bosted og reisemål.

Avsluttende fase

Prosjektet avsluttes, men arbeidet med besøksforvaltning og realisering av besøksstrategien kan en ikke sette punktum for. Da prosjektet begynte å nærme seg slutten, definerte prosjektgruppen de neste stegene for arbeidet.

De neste stegene vil bli helt essensielle for å videreføre lokalt engasjement, forankringen og realisering av strategien.